

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra Výtvarné Výchovy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Edukační program pro klášter

Education for a Monastery

Veronika Krbcová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Fulková, Ph.D.
Studijní program: Specializace v pedagogice (B7507)
Studijní obor: B AJ-VV (7507R036, 7504R235)

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Edukační program pro klášter potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 11.7.2024

Ráda bych poděkovala vedoucí mé práce doc. PhDr. Marie Fulkové, Ph.D.za podstatné rady, příjemnou spolupráci a předané znalosti k vypracování této bakalářské práce. Chtěla bych rovněž poděkovat Národnímu památkovému ústavu pro Plzeňský kraj a památkovému objektu klášter Kladruby za poskytnutí prostor k realizaci záměru mé bakalářské práce. V neposlední řadě pak také své rodině a kamarádům za podporu a pochopení.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce je zaměřena na návrh edukačního programu pro bývalý benediktinský klášter v Kladrubech. Jejím cílem je vytvořit didaktický rámec tohoto programu zahrnující edukaci v historickém prostředí a praktickou dílnu zaměřenou na knihvazačství. Edukační program si klade za cíl vnitřní osvojení kulturních konceptů dětí a zvýšení jejich kulturní gramotnosti prostřednictvím rozšíření znalostí o životě v klášteře a benediktinském řádu. Program rovněž usiluje o to, aby děti byly motivovány k budoucímu přímému či nepřímému zapojení do ochrany a obnovy historických památek.

Edukační program dále podporuje rozvoj kreativity dětí prostřednictvím praktické dílny, kde si děti vyzkoušely výrobu vlastní knihy s otevřeným hřbetem. V rámci dvoustupňového modelu edukace byla navržena pokračující aktivita pro výuku výtvarné výchovy, která mohla být realizována po absolvování tohoto edukačního programu.

Předem stanovené cíle a očekávané výstupy programu byly naplněny, což bylo potvrzeno srovnáním vytyčených cílů s praktickým provedením edukace s dětmi z druhého stupně základní školy v prostorách kláštera. Závěrečná reflexe s dětmi také potvrdila dosažení stanovených výstupů.

Děti si rozšířily své znalosti v oblasti historie, získaly více informací o životě mnichů v klášteře, zvláště o řemesle místního mnicha Kiliána Hronna, konceptu klauzury a prostorách kláštera, které navštívily.

Při tvorbě edukačního programu bylo nutné definovat faktory ovlivňující jeho vývoj, mezi něž patří věk dětí, pro které je program určen, osobnost pedagoga nebo průvodce, který děti provází edukačním programem a různé edukační modely vhodné pro daný účel. Teoretická část se dále zabývá cíli a očekávanými výstupy, které jsou v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání (RVP ZV). Také se zabývá historií kláštera v Kladrubech a knihvazačství.

KLÍČOVÁ SLOVA

Kulturní památka, historie, místo, architektura, mnich, edukační program, národní kulturní dědictví

ABSTRACT

This bachelor's thesis focuses on the development of an educational program for the former Benedictine monastery in Kladruba. The aim is to create a didactic framework encompassing historical education and a practical workshop focused on bookbinding. The educational program seeks to internalize cultural concepts in children and enhance their cultural literacy by expanding their knowledge of monastic life and the Benedictine order. Additionally, the program aims to motivate children to engage directly or indirectly in preserving and restoring historical monuments in the future.

The educational program also promotes children's creativity through a practical workshop where they can experience bookbinding firsthand and produce their own books with an open spine. Within the framework of the two-stage education model, a follow-up activity for art education is proposed, which can be implemented after completing this educational program.

The program's predefined goals and expected outcomes were achieved, as confirmed by comparing the set objectives with the practical implementation of education with children from the second grade of elementary school in the monastery's premises. The final reflection with the children also corroborated the achievement of the specified outcomes.

The children expanded their knowledge of history, learning more about the monastic life, particularly about the craft of the local monk Kilian Hron, the concept of enclosure, and the monastery spaces they visited.

In developing the educational program, it was necessary to define factors influencing its development, including the age of the children for whom the program is designed, the personality of the educator or guide leading the program, and the various educational models suitable for this purpose. The theoretical part also addresses the goals and expected outcomes in line with the Framework Educational Program for Basic Education. Additionally, it covers the history of the Kladruba monastery and bookbinding.

KEYWORDS

Historical sight, history, place, architecture, monk, educational programme, national cultural heritage

Obsah

1	TEORETICKÁ ČÁST	11
1.1	Edukace v historickém prostředí.....	11
1.2	Edukační modely s možností aplikace ve vzdělávání v historickém prostředí.....	12
1.2.1	Diskursivní model	12
1.2.2	Jednostupňový, dvojestupňový a třístupňový model	13
1.3	Budování edukačního materiálu na míru	15
1.3.1	Plán edukačního programu	15
1.3.2	Cílová skupina a pedagog.....	15
1.4	Cíle stanovené v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělání	19
1.4.1	Dějepis	19
1.4.2	Výtvarná výchova.....	19
1.5	Očekávané výstupy pro 2. stupeň v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělání	21
1.5.1	Dějepis	21
1.5.2	Výtvarná výchova.....	21
1.6	Cíle a očekávané výstupy pro tento edukační program	22
1.6.1	Cíle edukačního programu.....	22
1.6.2	Očekávané výstupy účastníků	23
1.7	Historie Kláštera v Kladrubech.....	24
1.8	Knižní vazba, stručná historie od jejich počátků až po současnost	27
2	PRAKTICKÁ ČÁST	31
2.1	Prohlídka Kláštera před dílnou	31
2.1.1	Prelatura.....	31
2.1.2	Ambitová chodba.....	33

2.1.3	Zimní refektář	34
2.1.4	Nový konvent před mnišskými celami	36
2.1.5	Vzorová mnišská cela	37
2.1.6	Tři mnišské cely	39
2.1.7	Fraterie	41
2.1.8	Noviciát	44
2.1.9	Rajský dvůr	46
2.1.10	Klášterní kostel	47
2.2	Workshop knižní vazby	52
2.2.1	Průběh workshopu	52
2.2.2	Výsledek workshopu	57
2.2.3	Závěrečná reflexe	58

Úvod

Jakožto průvodkyně, která již pět let pracuje na klášteře v Kladrubech, jsem se rozhodla, že tuto bakalářskou práci využiji k tvorbě edukačního programu pro tento památkový objekt. Během svého působení na tomto objektu stále více vnímám skutečnost, že zde není nabízen žádný edukační program pro děti. V rámci své průvodcovské činnosti jsem i já samotná byla velmi často konfrontována s potřebou upravovat prohlídku pro určité dětské věkové kategorie, a tak by mi existence podobného edukačního programu zjednodušila práci a dětem by zajistila adekvátní způsob k jejich věku se seznámit s památkovým objektem, jeho historií a životem v něm.

S ohledem na skutečnost, že se v roce 2023 rozšířily možnosti prohlídek v rámci objektu, napadlo mě tuto věkovou kategorii nasměrovat na trasu „Život v řádu“ a prohlídkový okruh spojit s workshopem věnovaným knihvazačskému řemeslu. Během prohlídky totiž návštěvníci navštíví autentické prostory, kde žili mniši a jsou seznamováni s jejich řemesly, která na tomto klášteře byla reálně praktikována. Jedním z těchto řemesel bylo knihvazačství, a proto jsem navrhla edukační program, který se věnuje knihvazačskému řemeslu. Navrhovaný koncept edukačního programu tak zajistí, že se dětské návštěvníky seznámí nejen s historií objektu, ale vyzkouší si i výrobu vlastní knihy.

V teoretické části této bakalářské práce jsou rozpracována klíčová témata, která jsou zásadní pro efektivní edukaci v historickém prostředí. Nejprve je analyzována edukace v historickém kontextu, která sdílí mnoho společných hodnot s galerijní a muzejní edukací. Tyto hodnoty jsou podrobně představeny a doplněny o specifické charakteristiky typické pro historickou edukaci. Následně jsou popsány různé edukační modely, které jsou vhodné pro využití na historických památkách, včetně modelu diskursivního, jednostupňového, dvoustupňového a třístupňového.

Při tvorbě edukačního programu bylo nezbytné definovat základní faktory, které ovlivňují jeho vývoj. Následující kapitola tedy načrtává předběžný návrh programu a zkoumá cílovou skupinu žáků, která byla určena pro druhý stupeň základních škol. V tomto případě je to základní škola v Kladrubech.

Další kapitoly se věnují cílům a očekávaným výstupům, které jsou v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání (RVP ZV) Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Jsou zde identifikovány shodné body mezi edukačním programem a RVP ZV a stanoveny specifické cíle a očekávané výstupy pro tento program. Teoretická část také zahrnuje přehled historie kláštera a knihvazačství.

Praktická část práce sleduje průběh edukačního programu, pozoruje chování průvodkyně, tří zúčastněných žáků a učitelky, která skupinu doprovázela. Tato část hodnotí, zda byly splněny předem stanovené cíle a očekávané výstupy.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Edukace v historickém prostředí

Edukace v historickém prostředí sdílí mnoho stejných vlastností jako například edukace v galeriích nebo muzeích. Hlavním rozdílem je ale prostředí, kde edukace probíhá. V galeriích a muzeích je možná proměna jak exponátů, tak i interiéru výstavy. Edukace se tedy mohou měnit a jejich trvání je často časově omezené, pokud se nejedná o stálé výstavy nebo expozice, na které jsou navázané. Hlavní cíl výstav a edukací je osvětlit účastníkům kontext vystavených děl v rámci doby kdy vznikaly, v rámci umělcova života, či v rámci kurátorského záměru sestavení výstavy a jejich přesah do dnešní doby a na těchto informacích s účastníky započít dialog.

Na rozdíl od galerijní a muzejní edukace je edukace v historickém prostředí vždy vázána na prostor, ve kterém se odehrává, ať už je to zámek, hrad, klášter, venkovní památka atd. Velkou roli zde hraje historie místa, která sice nemusí určovat téma edukačního programu, ale ovlivňuje jej v kontextu prostředí. Historie je zde totiž všudypřítomná, a tak nelze edukaci od prostředí nijak oddělit. Historie místa je tak vždy vědomě či nevědomě zahrnuta v edukaci. V tomto případě edukace přímo pracuje s historickým kontextem kláštera v Kladrubech.

Svůj vývoj edukačního programu v historickém prostředí zakládám na hlavních vztyčných bodech, které stanovil Národní památkový ústav pro tvorbu edukačních programů pro památky, které spadají pod jeho správu. Hlavní poslání památkové edukace bylo formulováno pro potřeby regionálních edukačních center NPÚ v roce 2015 a zní takto: Prostřednictvím výchovných a vzdělávacích činností napomáhat k hlubšímu vnímání národní a Evropské kulturní identity a ke zkvalitnění péče o kulturní dědictví ČR. (Charvátová, et al., 2015)

Samozřejmě je zde několik možností, jak edukaci pojmout v rámci historického spektra dané památky. Vždy je ale podstatné vytyčit si několik faktorů, kolem kterých se tvoření edukace odvíjí. Mezi tyto faktory může patřit například věková skupina, prostor, ve kterém se edukace odehrává, počet účastníků, finanční dostupnost jak pro návštěvníky, tak i pro zřizovatele, zda je edukační program veden pracovníkem či pedagogem poskytnutým

NPÚ nebo zda je tato edukace nabízená jakožto samoobslužná a může se ji účastnit návštěvník sám s využitím poskytnutého materiálu.

Při tvorbě funkčního edukačního materiálu je také důležité myslet na přesah, který si mohou žáci, učitelé nebo rodiče odnést s sebou zpátky domů nebo do školy a dál na něm rozvíjet následné vzdělávání v tomto oboru. Je tedy nezbytné opírat se o kurikulární dokumenty jako jsou například Rámcové vzdělávací programy a zasadit tento edukační program do kontextu učiva právě probíraného nebo již probraného a rozšířit jeho rozsah mimo stěny školy.

1.2 Edukační modely s možností aplikace ve vzdělávání v historickém prostředí

1.2.1 Diskursivní model

Prvním z edukačních modelů, jež byl shledán jako úspěšný při použití v rámci edukačních programů mimo školu je model diskursivní. Jedná se o model, který je orientován ke konstruktivistickému pojetí výuky.

Pedagogický konstruktivismus, implicitně uplatňovaný v galerijní/muzejní pedagogice, se přiklání k teorii diskursivní výstavby poznání. V jejím základu stojí myšlenka, že diskurs je sociální akcí a prostřednictvím určitých pravidel a mediačních kulturních elementů (jazyk, řeč, vizuální zobrazení a multimediální reprezentace atd.) vytváří významy a socio – kulturní praxi. Diskurs je tedy historicky a sociálně proměnlivé pole „výpovědí“, které jsou vždy vázány na pole „užití“. (Fulková, et. al. 2013)

Spolupráce mezi pedagogem, průvodcem a případně historiky či kurátory kláštera je nezbytná pro kontinuální zdokonalování a přizpůsobování edukačních programů potřebám žáků. Klíčový význam má zahrnutí perspektiv pedagogů i samotných žáků, kteří se edukace účastní. Tento cíl lze dosáhnout prostřednictvím reflexivního dialogu, který může být organizován na závěr edukačního programu, nebo průběžným monitorováním a vnímáním reakcí žáků během samotné edukace.

1.2.2 Jednostupňový, dvojestupňový a třístupňový model

Dalšími modely, které lze aplikovat na edukaci v historickém prostředí, jsou stupňové modely, konkrétně jedno-, dvou- a třístupňový model. Tyto modely propojují edukaci v historickém prostředí s výukou ve škole, přičemž každý z nich se vyznačuje různým stupněm integrace a propojení.

Jednostupňový model se ukázal být nejméně efektivním. Tento model je realizován tak, že učitel přivede žáky na předem vybraný edukační program. Učitel často vybírá programy, které jsou v souladu s aktuálně probíranou látkou ve škole, avšak někdy tato korespondence chybí. Edukačnímu programu tedy nepředchází ani jej nenásleduje žádná podpůrná výuka v rámci školního prostředí. (Fulková, et. al. 2013)

Dvoustupňový model zahrnuje integraci výuky ve školních hodinách a představuje snahu edukátorů, kteří vedou edukační programy, vytvořit doplňkové materiály použitelné buď před, nebo po absolvování edukačních programů. Tento model se zaměřuje na návaznost na probírané učivo. Doplňkové materiály mohou mít podobu pracovních listů pro děti, informačních brožur pro učitele, návrhů na další aktivity (často výtvarné) apod. (Fulková et al., 2013).

Třístupňový model je prokazatelně nejúspěšnějším modelem z hlediska dlouhodobého působení na účastníky programu. Tento model zahrnuje práci s informacemi souvisejícími s edukačním programem jak před jeho absolvováním, tak i po něm. Klíčová je zde komunikace mezi edukátorem programu a školním učitelem. Často právě tato komunikace představuje kritický bod, na kterém může tento model selhat. Nicméně, pokud je spolupráce mezi institucemi úspěšná, třístupňový model může výrazně prohloubit znalosti žáků a zvýšit jejich pochopení a hluboký zážitek z edukace. (Fulková et al., 2013)

Prvním krokem tohoto modelu je příprava žáků učitelem na návštěvu galerie. Tento krok může zahrnovat seznámení žáků se základní historií místa nebo zjištění úrovně jejich znalostí o daném tématu či místě. Tyto informace mohou být následně předány instituci, která organizuje edukační program, což umožňuje přizpůsobení programu pro danou skupinu žáků a zajištění větší efektivity. (Fulková et al., 2013)

Druhým stupněm je samotné absolvování edukačního programu. Třetím stupněm je následná reflexe ve výuce, která může mít například formu výtvarné reflexe. Pozornost by měla být věnována dojmům a emocionálním zážitkům žáků z edukace v historickém prostředí, které mohou sloužit jako základ pro zahájení dialogu. (Fulková et al., 2013)

Třístupňový model edukace je velmi časově náročný, což často vede k jeho menší frekvenci využívání učiteli, kteří mají omezený prostor pro takto rozsáhlou edukaci ve vyučování (Fulková et al., 2013).

1.3 Budování edukačního materiálu na míru

Pro úspěšné vybudování funkčního edukačního programu je nutné si vytyčit základní pilíře, o které se edukace bude opírat. Svůj edukační program jsem se rozhodla vystavět pro 2. stupeň základních škol a nižší gymnázia. Věkové rozpětí se tedy nachází mezi 11. a 15. rokem. Jak se v poslední době prokázalo, učí se pouze ti, kdo mají o učení zájem. Proto jsem skupinu žáků, kteří absolvovali tento edukační program vybrala pomocí kontaktování paní učitelky výtvarné výchovy na základní škole v Kladrubech. Žáci tedy měli možnost se buď této edukace zúčastnit v rámci svého volného času nebo se ho nezúčastnit vůbec. Momentálně se tedy jedná o výuku volnočasovou, ale určitě lze tento program využít i pro výuku projektovou, která je pro celé třídy a probíhá mimo školu.

1.3.1 Plán edukačního programu

Edukační program by měl zahrnovat prohlídku, ve které se zúčastnění seznámí s historií místa a získají tak základní přehled o původní funkci a historickém významu této památky. Průvodkyně se hlavně zaměří na život obyčejného mnicha ve zdech tohoto kláštera a dále přesune fokus na osobu, jež je velice důležitá pro část dílny, mnicha Kiliána Hronna. Společně skupina prozkoumá prostory Nového konventu, starého konventu a kostela jenž je zasvěcen Nanebevzetí Panny Marie, sv. Benediktovi a sv. Wolfgangovi. V druhé části programu se skupina bude věnovat autorské tvorbě knihy za pomoci techniky vazby knihy s otevřeným hřbetem.

1.3.2 Cílová skupina a pedagog

Tento edukační program se specializuje na skupinu, v níž dominují jedinci prepubertálního až pubertálního věku (tedy 11 až 12 let). Pro práci se zástupci tohoto věkového rozmezí je velice důležité podněcovat fantazii a podporovat je k vlastní iniciativě hledat samostatná řešení. Proto by se v prohlídce, která předchází samostatnému workshopu měly objevovat otázky, na které by měli být schopni odpovědět, ale zároveň by pro ně neměly být moc jednoduché, aby neztratili zájem participovat v jejich řešení. Tyto otázky jsou voleny s citlivostí k jejich dosavadnímu vzdělání a dynamice skupiny. Je proto důležité, aby prohlídku vedl průvodce či pedagog, který je schopen tyto podmínky splnit a napojit se na náladu ve skupině.

„V praxi se osvědčují především lidé, kteří jsou schopni potenciál konkrétního památkového objektu, místa či procesu rozpoznat a zároveň „přeložit“ pro potřeby účastníků edukačních programů“ (Charvátová et al., 2015)

Zde se otevírá otázka, zda kvalitní edukaci může zajistit samotný průvodce, který má hluboké znalosti o památce, ale omezené pedagogické dovednosti, nebo spíše samotný pedagog, který sice exceluje v práci s dětmi, ale postrádá detailní znalosti o dané památce.

Na tuto situaci existuje jednoduché řešení, které však není vždy realizovatelné. V ideálním případě by tak bylo navázáno předběžné spojení mezi průvodcem a učitelem za účelem vytvoření scénáře pro tandemovou výuku. Učitel by se předem připravil a prostudoval základní parametry prohlídkové trasy a techniky knihvazačství, která bude součástí workshopu. Současně by průvodce obdržel základní informace o skupině, aby se mohl lépe připravit na skupinu/třídu, která přijde. Zjistil by tak, zda je skupina spíše historicky a výtvarně nadaná, nebo zda vyžaduje více úsilí k udržení pozornosti, tedy je spíše k těmto tématům nezaujatá.

Pro efektivní realizaci tandemové výuky by měl edukaci navštívit společně s žáky učitel Dějepisu nebo Výtvarné výchovy a poskytnout kontext 18. století, baroka a barokní gotiky dle právě probíraného učiva. Tento přístup by umožnil víceborovou fúzi, která by žákům poskytla komplexní pohled na danou epochu, její umění a sociální kontexty.

Tento model se v realitě samozřejmě stát může, ale závisí na odhodlání obou stran edukačního procesu. Zákonitě tak nelze očekávat tento utopický výsledek, pokud neprokáže participaci jedna ze dvou stran.

„S vědomím, že se i tentokrát dopouštíme zjednodušení, jehož míru lze posoudit teprve z konkrétní situace, vycházíme z předpokladu, že žáci od dvanácti do patnácti let potřebují ve světě kulturního dědictví zažít především zajímavé chvíle se svými vrstevníky, popřípadě nalézt výzvy pro hledání sebe sama.“ (Charvátová, et. al. 2015)

Každému jedinci se prepubertální a pubertální vývoj liší. Ve skupině, kterou jsem vedla, se nacházeli tři žáci ve věku 11,12 a 12 let.

„Období druhé půle povinné školní docházky se obvykle překrývá s roky, které jsou z vývojové psychologie známy jako prepuberta (cca od 11 do 13–14 let) a puberta (cca

od 13 do 15–16 let), kdy pod vlivem tělesného dospívání žáků dochází i k novému uspořádání jejich společenských vazeb a vztahů. Žáci na druhém stupni základní školy tedy procházejí velmi dynamickými fázemi vývoje své osobnosti, pro které jsou zároveň charakteristické velké individuální rozdíly.“ (Čáp, Mareš citovaný Charvátovou, et. Al. 2015)

Je tedy možnost, že se v heterogenní prepubertální skupině můžou nacházet jedinci již v pokročilém stádiu dospívání, jejichž zájmy se liší od prepubescentů, kteří ještě tento proces neprožili. Ve skupině se tak mohou nacházet jedinci fyzicky vyspělejší, kteří mají zájem o druhé či stejné pohlaví. Stejně tak se mohou ve skupině nacházet i ti, kteří jsou stále spíše hraví a zvědaví.

Nejdůležitějším faktorem, který nelze při vykonávání jakékoliv edukace opominout je fakt, že žáci, aby byli schopni pracovat, vyvíjet se a prohlubovat své znalosti a dojmy o památce, musí cítit komfort a podporu od pedagoga/edukátora/průvodce. Pokud je žák v diskomfortu nebo se necítí v bezpečí v rámci kolektivu, zamezuje to kontinuálnímu vývoji v rámci edukace.

Aby pedagog/edukátor/průvodce mohl tyto kvality výuky žákům dopřát, je nutné, aby měl přípravu jak hodiny, tak edukace pečlivě připravenou. Právě v moment, kdy bude dostatečně připraven a bude mít zpracované všechny podklady, je možné žákům věnovat nepřetržitou pozornost a pomoc, kterou by právě mohli potřebovat. Zároveň je v tento okamžik jednodušší se nacítit na potřebu skupiny, jelikož si edukátor nedělá starosti s organizací či strukturou edukace.

Další proměnnou je komunikace edukátora. Při komunikaci je důležité používat odborný jazyk vztahující se ke specifickému tématu edukace. V tomto případě to je historická i tvořivá část edukace v rámci přednášení prohlídky před workshopem a zadávání zadání během workshopu.

Edukátor by se však neměl zcela odosobnit, aby na žáky nepůsobil příliš odměřeně a nevytvářel u nich pocit diskomfortu. Jak bylo uvedeno v této kapitole, taková situace by mohla vést ke zpomalení nebo úplnému zastavení procesu učení. Při kladení dotazů skupině by tedy průvodce měl zvolit přívětivější přístup. Při odpovídání žáků by měl

edukátor pozorně naslouchat a dát žákům pocit, že jejich odpovědi jsou důležité, i když nemusí být správné. Pokud žáci odpoví správně, měl by je edukátor pochválit; pokud odpoví nesprávně, měl by je podpořit v dalším přemýšlení nad daným tématem, ať už nahlas nebo potichu. V obou případech by měl edukátor ocenit snahu všech žáků, kteří se zapojili, a respektovat rozhodnutí žáka nezapojit se aktivně, pokud zůstává pozorný a naslouchá výkladu nebo pracuje na zadaném úkolu. Na základě jejich odpovědí by měl, pokud je to možné, podnítit další dialog se žáky.

Tento edukační program momentálně využívá model diskursivní a model jednostupňový s navrženou aktivitou, kterou učitel může provést ve výuce po absolvování programu. Jeho cílem je tedy model dvojestupňový. To, zda se dvojestupňovým opravdu stane, záleží na následující aktivitě pedagoga, který se edukačního programu zúčastnil s dětmi.

1.4 Cíle stanovené v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělání

1.4.1 Dějepis

Jelikož se edukační program v historickém prostředí opírá zejména o vzdělávací obor Dějepis, přijde mi příhodné zmínit citace z RVP, která shrnuje celkové záměry jeho výuky. Právě tyto hodnoty částečně sdílí i edukace v historickém prostředí.

„Vzdělávací obor Dějepis přináší základní poznatky o konání člověka v minulosti. Jeho hlavním posláním je kultivace historického vědomí jedince a uchování kontinuity historické paměti, především ve smyslu předávání historické zkušenosti. Důležité je zejména poznávání dějů, skutků a jevů, které zásadním způsobem ovlivnily vývoj společnosti a promítly se do obrazu naší současnosti.“ (MŠMT, 2023)

Další cílové zaměření vzdělávací oblasti Dějepis je „hledání paralel mezi minulými a současnými událostmi a jejich porovnávání s obdobnými či odlišnými jevy a procesy v evropském a celosvětovém měřítku“ (MŠMT, 2023)

V rámci edukace se tak průvodce snaží srovnávat minulost se současností a dbát na přesah myšlenky péče o kulturní historické památky. Již při vstupu na nádvoří památkového objektu klášter Kladruby jsou žáci konfrontováni s tvrdým přechodem mezi nově opravenou částí klášterních budov (budova Nového konventu) a stavem ostatních částí (budova stájí, latinské školy), které na opravu stále čekají. S ohledem na tuto skutečnost, že součástí tohoto edukačního programu je i úmysl upozornit na nutnost péče zachovávat a ochraňovat kulturní dědictví pro generace budoucí, určitě je na místě zmínit, že obnova památek není věcí, na které se může podílet pouze Česká republika z důvodu její finanční náročnosti. Proto se mnohdy rekonstrukce památek realizuje za finanční podpory Evropských fondů pro regionální rozvoj stejně tak jako je tomu v případě kláštera v Kladrubech.

1.4.2 Výtvarná výchova

Protože je tento edukační program věnován hlavně výtvarné části workshopu, je nutné se opřít i o kurikulární dokumenty vztahující se k výtvarné výchově.

„S přechodem na 2. stupeň základního vzdělávání se otevírá cesta širšímu nazírání na kulturu a umění. Připomínají se historické souvislosti a společenské kontexty ovlivňující umění a kulturu.“ (MŠMT,2023)

„Nalézání vztahů mezi jednotlivými druhy umění a uplatňování různorodosti výrazových prostředků při hledání variant řešení společně zvolených témat umožňují projekty. Ty otevírají společný prostor pro získání dovedností a poznatků překračujících rámec jednotlivých oborů, a přispívají tak k osobitějšímu a originálnějšímu sebevyjádření i hlubšímu porozumění uměleckému dílu.“ (MŠMT, 2023)

„Tvůrčími činnostmi (rozvíjením smyslové citlivosti, uplatňováním subjektivity a ověřováním komunikačních účinků) založenými na experimentování je žák veden k odvaze a chuti uplatnit osobně jedinečné pocity a prožitky a zapojit se na své odpovídající úrovni do procesu tvorby a komunikace.“ (MŠMT, 2023)

„Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k spoluvytváření vstřícné a podnětné atmosféry pro tvorbu, pochopení a poznání uměleckých hodnot v širších sociálních a kulturních souvislostech, k tolerantnímu přístupu k různorodým kulturním hodnotám současnosti a minulosti i kulturním projevům a potřebám různorodých skupin, národů a národností“ (MŠMT, 2023)

1.5 Očekávané výstupy pro 2. stupeň v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělání

1.5.1 Dějepis

Tento edukační program obsahuje některé podobné očekávané výstupy, jako Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání od žáka, který absolvuje devátý ročník základní školy. Je od něj očekáváno že:

- uvede konkrétní příklady důležitosti a potřebnosti dějepisných poznatků
- chápe význam dějin jako možnost poučit se z minulosti
- popíše úlohu a postavení církve ve středověké společnosti
- rozeznává období rozkvětu českého státu v době přemyslovské a lucemburské

(MŠMT, 2023)

1.5.2 Výtvarná výchova

Očekávané výstupy z RVPZV, ve kterých tento program nalézá oporu při tvorbě svých vlastních očekávaných výstupů jsou, že žák:

- vybírá, vytváří a pojmenovává prvky vizuálně obrazných vyjádření a jejich vztahů; uplatňuje je pro vyjádření vlastních zkušeností, vjemů, představ a poznatků; variuje různé prvky a jejich vztahy pro získání osobitých výsledků
- vybírá, kombinuje a vytváří prostředky pro vlastní osobité vyjádření
- interpretuje umělecká vizuálně obrazná vyjádření současnosti i minulosti; vychází při tom ze svých znalostí historických souvislostí i z osobních zkušeností a prožitků

(MŠMT,2023)

1.6 Cíle a očekávané výstupy pro tento edukační program

1.6.1 Cíle edukačního programu

Hlavním cílem tohoto edukačního programu je vnitřní osvojení kulturních konceptů, které jsou významné jak pro dané místo, tedy klášter Kladruby, tak pro samotné žáky. Tohoto cíle se průvodce snaží dosáhnout tím, že žáky seznámí s ‚Životem v Řádu‘ benediktinských mnichů. Následně si získané informace prakticky prožijí a zpracují prostřednictvím kreativní tvorby vlastní knihy.

„Učení a poznávání probíhá v souvislostech, v kontextech socio-kultury a prostřednictvím autorské tvorby žáků, která do procesů poznávání přináší silnou emocionální složku.“ (Fulková et al., 2013)

Dalším cílem této edukace je zvýšení kulturní gramotnosti, která je klíčová pro život žáků i mimo zdi kláštera. Prohloubením znalostí o historických událostech a společenských kontextech získávají žáci příležitost zlepšit svůj budoucí život jak na osobní úrovni, tak i na úrovni občanské. Edukace v historickém prostředí nabízí nový pohled na historii, její kladné i záporné stránky, a umožňuje žákům poučit se z minulosti a aplikovat získané poznatky v současném životě.

Dalším souběžným cílem je seznámit žáky s pravidly chování na historických památkách. Vybudování respektu k historickým budovám a tradicím je klíčové v rámci edukace v historickém prostředí. V moment, kdy si žáci vytvoří osobní vztah k památce, je pravděpodobnější, že se budou angažovat v jejím zachování a postupným obnovováním. (Tim Copeland, 1993)

Dalším cílem této edukace je poskytnout žákům vhled do práce mnicha, Kiliána Hronna, jenž praktikoval knihvazačské řemeslo. Workshopem se tak pomyslně přiblíží k obrazu mnicha, který pracoval dlouhé hodiny, aby vytvořil hmatatelný důkaz o lidské existenci a vědomostech v 18. století.

1.6.2 Očekávané výstupy účastníků

- Účastníci dokáží shrnout život mnicha na klášteře v krátkých bodech.
- Účastníci dokáží vyjmenovat řemesla, ve kterých excelovali tamní mniši v 18. století.
- Účastníci dokáží základními pojmy popsat prostory kláštera, které navštívili
- Účastníci dokáží dodržet postup vazby knihy a zároveň v tvorbě uplatnit svou kreativitu a individualitu
- Účastníci dokáží bezpečně pracovat s pomůckami, které jim byly poskytnuty k vazbě knihy
- Účastníci dokáží úspěšně svázat knihu s otevřeným hřbetem pod vedením proškolené průvodkyně

1.7 Historie Kláštera v Kladrubech

Kláster Kladruby byl založen roku 1115 přemyslovským knížetem Vladislavem I. který se tak snažil o kolonizaci tehdy řídké osídleného pohraničního hvozdu. Klášter se zároveň nachází na území bývalé obchodní Norimberské stezky, což bylo pro panovníka příhodné vzhledem k jeho častým cestám. Mohl tak na klášteře najít útočiště během svých dlouhých cest. Po vybudování klášterního areálu se tak měl tento klášter postarat o posílení křesťanské víry v kraji stejně jako o zvýšení vzdělanosti v okolí obchodních stezek, které se právě na tomto místě rozvětvovaly na stezku Tachovskou, Přimdskou a Řezenskou. Klášter zažil období největší prosperity na počátku 14. století, kdy se nacházel na seznamu mezi nejbohatšími kláštery v českém království. (Kremer, 1987, Čechura, 2012)

Během husitských válek byl klášter dobyt v roce 1421 a to vojsky vedenými slavným Janem Žižkou z Trocnova. Od té doby klášter strádal a klášterní budovy se nacházely v dosti poničeném stavu. K dalšímu poničení kláštera pak došlo i během třicetileté války na počátku 17. století. Díky úspěšné pobělohorské obnově katolické církve začal klášter opět vzkvétat, a tak za účelem přestavby poničených budov oslovili představitelé kláštera jedny z nejslavnějších architektů tehdejší doby jako například Kiliána Ignáce Dietzenhofera a Jana Blažeje Santiniho Aichela, kteří stojí za dnešní podobou areálu. (Čechura, 2012; Nováček, 2010)

Jan Blažej Santini Aichel (1677 – 1723) byl pověřen opatem Maurem Fintzgutem (opatem 1701 – 1729), přestavbou klášterního kostela. Díky němu nyní zdobí klášterní areál místo románské baziliky klášterní kostel v barokně-gotickém stylu, který je zasvěcen Nanebevzetí Panny Marie, sv. Wolfgangovi a sv. Benediktovi. Kostel byl budován mezi lety 1712 až 1726. Dle data úmrtí Jana Blažeje Santiniho Aichela můžeme odvodit fakt, že se architekt nedožil konce výstavby. Tento kostel je jednou z nejvýznamnějších barokně-gotických památek. Santini byl zakladatelem a hlavním představitelem tohoto architektonického slohu. Dokázal skloubit honosnost, bohatost a zdobnost baroka s okázalostí, vertikálností a mystikou gotiky. Tento stavební sloh byl zvolen proto, aby zvýraznil dlouholetou tradici benediktinského řádu. Santini kladrubskému klášteru navrhl i budovu nového konventu, která měla mít netradiční tvar trojúhelníku. Bohužel architekt

nestihl tuto ideu před svou smrtí zrealizovat. (Horyna,1983;Kotrba, 1976; Foltýn, 2014; Hynčík, 2015))

Kilián Ignác Dietzenhofer (1689 – 1751) byl osloven opatem Josefem Sieberem (opatem 1729 – 1756) za účelem návrhu budovy nového konventu, který navrhl ve stylu vrcholného baroka a výstavba tohoto konventu skončila v roce 1775. Konvent je velice vzdušný a Dietzenhofer zde využil velké množství přirozeného světla, aby mohli mniši číst a pracovat co nejdéle bez použití umělého osvětlení svíček.

Existence Klášterní instituce skončila v tomto areálu v roce 1785, kdy byl klášter zrušen císařem Josefem II. během Josefských reforem. Což znamená, že nový konvent mniši mohli užívat pouhých 10 let. Klášter byl zestátněn a převeden do péče Náboženského fondu, ale správa tohoto tělesa byla neefektivní, a tak byl klášter nabídnut ke koupi ve veřejné dražbě. (Krček, 2013)

V roce 1825 získal klášter nového majitele, jelikož si jej v dražbě zakoupil rakouský polní maršál Alfred Windischgrätz a získal tak do svého vlastnictví 23 vesnic a asi 3 500 ha půdy. Rod Windischgrätzů obýval tento areál 120 let a užívali ho spíše utilitárně. V novém konventu, který původně sloužil jako hlavní ubytování pro mnichy, si vestavěli rodový pivovar. Hlavní místností pivovaru se stala místnost, která byla dříve letní jídelnou mnichů a po zrušení pivovaru tento prostor využili pro rodovou knihovnu. V kostele pak původní mnišskou hrobku zrušili a přemístili tam hrobku svého rodu. Zbylé budovy v areálu využívali jako jejich příležitostné šlechtické sídlo. Na počátku 20. století rod učinil klášter svým hlavním sídlem, místo jejich sídla v Tachově, jelikož o tyto majetky v Tachově přišli. V roce 1945 byl rodu klášter odebrán na základě Benešovo dekretů a klášter byl opět zestátněn.

Komunistická vláda se, jak už bylo zvykem, snažila co nejvíce dehonestovat sakrální budovy, a tak stát vyhradil areál pro zemědělské družstvo tehdy zvané Státní statky, které zde působily až do roku 1967. Zároveň se v této době nechala část kláštera přebudovat na obecní byty. V tento moment, kdy byl klášter v naprosto dezolátním stavu, byl převzat Krajským střediskem státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni. S malými finančními možnostmi se začal památkový objekt pomalu opravovat, byl částečně zpřístupněn veřejnosti a započali zde historické a badatelské práce v souvislosti

s restaurováním tohoto objektu. Vzhledem k jeho umělecké významnosti a architektonické výjimečnosti se na záchraně a revitalizaci této památky neustále pracuje. V roce 2022 tak byly dokončeny dvě nové průvodcovské trasy a to „Život v řádu“, který se věnuje benediktinům a jejich působení na kláštere a zároveň umožňuje zprostředkovat představu o tom, jak vlastně jejich každodenní život na kláštere vypadal. V rámci druhé nové průvodcovské trasy pak byly zpřístupněny budovy nového konventu, zámecké knihovny a bývalého pivovaru.

1.8 Knižní vazba, stručná historie od jejich počátků až po současnost

Potřeba zaznamenávat a zachovávat informace v trvalejší formě, než je forma ústní, vedla postupně až k dnešní podobě knihy. Naši předci k tomuto účelu začali používat nejdříve hliněné nebo dřevěné tabulky potažené voskem, do kterých se písmena (zpočátku zjednodušené obrázky) vytlačovala. Dalšími známými způsoby zaznamenávání, které lze považovat za předchůdce knihy jsou rovněž způsoby jako tesání do kamene či keramiky. Od třetího tisíciletí se pak v Egyptě začalo psát inkousty na papyrové svitky. Papyrus byl předchůdcem papíru a vyráběl se ze stvolů rostlin zvaných šáchor, které se nařezaly na proužky a překryly tak, aby vytvořily souvislý podklad, do kterého se pak tlouklo dřevěnou palicí. Díky tomu vytékala z nařezaných proužků jejich lepivá šťáva, které sloužila vlastně jako klíždlo. Takto vznikaly jednotlivé archy, které se pak slepovaly do delších pruhů, a tak první knihy měly podobu tzv. svitků – tyto archy se totiž namotávaly na tyčku. (Benešová, 2012)

Když Egyptané přestali vyvážet do ostatních zemí papyrus, byl nahrazen pergamenem. Pergamenem proto, že pocházel z města Pergamo. Na tento pergamen se již psalo inkousty a nebyl už tak křehký jako papyrus, proto z něj bylo možné začít tvořit složky, které šly přehýbat a byly tak vytvořené první knihy kodexového typu. Kniha kodexového typu se skládala nejdříve z jedné složky a později z více složek. Tyto složky pak začaly být také svazovány tak, že se přišívaly nitěmi na kožené proužky, které pak byly připevněny na dřevěné desky.

V době románské tak kniha vypadala jako pergamenový kodex s dřevěnými deskami, jež byly potaženy textilií a kůží. Na jejich výzdobu pak byly používány ty nejdražší materiály jako zlato nebo stříbro či plechy zdobené technikou filigránu. Nebylo neobvyklé, že do knih byly zasazovány i drahé kameny nebo zlaté sošky světců. Jelikož v době románské byla nositelkou kultury především církve, vznikaly tak knihy s především náboženskou tematikou. Teprve v době gotiky se začínají objevovat i knihy s tzv. světskou užitnou tematikou. V období gotiky tak vznikaly i nadále nákladně a bohatě zdobené knihy. Zakládání univerzit, například v našich zemích založení Univerzity Karlovy, však s sebou přineslo další šíření knih mezi širší okruh společenských vrstev. Studenti si sami

opisují jednotlivé knihy a knihovny se tak stávají již nedílnou součástí nejen klášterů, ale i vzdělávacích center a šlechtických sídel. (Benešová, 2012)

V pozdní gotice se objevuje již vazba polokožená s deskami ze dřeva a kování. Výzdoba se prováděla formou řezby do kůže především telecí a hovězí. Knihy se do knihoven ukládaly na ležato. Teprve změna v jejich vázání umožnila jejich ukládání do knihoven tak, jak ho známe dnes. Knihy začaly být šity na pravé jednoduché nebo dvojitě motouzy nebo na kožené proužky, na něž se přidávaly dva krajní vazy, a tak se vyvinuly kapitálky. Knižní bloky pak byly sešity stehem “rybí kost”. Masivní dřevěné desky byly v rozích opatřeny kování nebo nárožnicemi, a to hlavně z důvodu, aby se zabránilo jejich odírání při manipulaci, neboť tehdejší kniha byla velice těžká. Nárožnice byly často kované nebo odlívané z bronzu. (Benešová, 2012)

Obrázek 1- Ukázka nárožnic, Knihovna Kláštera v Teplé

Období renesance bylo pro vývoj knihvazačství naprosto zásadní. Vynález knihtisku Johannesem Gensfleischem Gutenbergem, pravděpodobně v roce 1440, způsobil možnost mechanického rozmnožování textu a tím s sebou přinesl masovější a levnější výrobu knih. V renesanci se objevil nový typ výzdoby knižních desek. Knihy se v té době potahovaly celé do tmavohnědých nebo naopak do bílých usní a zdobeny byly slepotiskem. Slepotisk už byl sice používán v období gotiky, ale k jeho skutečnému rozšíření dochází až právě v období renesance. Slepotisk se vytváří mosaznými štočky nebo roličkami, které se nahřejí a následně se obtiskávají tlačáním na useň a vzniká tak tmavší prohloubený reliéf. Zároveň do tohoto období spadá počátek zdobení knih plátkovým zlatem. I nadále se používaly dřevěné desky, byly již větší než samotný blok, které díky tomu lépe chránily. Desky byly různě hraněné ze stran. Na konci 16.století se pak rozšířily desky lepenkové, které knihu výrazně odlehčily. V období renesance se už knihy ukládaly do knihoven ve svislém stavu. Nepoužívalo se již kování, a naopak u některých starších knih bylo kování odstraňováno. U lepenkových desek se používaly kožené nebo pergamenové tkanice a stále se šilo na dvojité motouzy. Knihy se v tu dobu začínají ořezávat knihařským hoblíkem. Koncem renesance se objevují tyto ořízky již barvené. (Benešová, 2012)

V období baroka se již knižní vazba dále technologicky neposunula. Upravila se pouze forma zdobení, a to v souvislosti s trendem doby a poptávkou ze strany zákazníka. Dosavadní trend, kdy knižní vazba byla zároveň i jakousi žádanou prezentací jejího vlastníka, se v baroku mění a dochází tak k odosobnění knižní vazby. Ke zdobení se používají motivy jako například krajka, rostlinné motivy a zlacené linky a spirálky především červené a zelené barvy. Novým prvkem barokní knižní vazby je zlacení hřbetů knih. Zároveň se na hřbetu knih uvádí název knihy a její autor. Rovněž je běžné zlacení hran desek a ořízek. Běžné knihy se začaly potahovat do mramorovaných nebo škrobových papírů, které se rozšířily z Francie. Vazby běžných knih se uzavíraly koženými nebo pergamenovými proužky. Ořízky se i nadále zdobily zlacením a cizelováním, barvily a leštily se voskem nebo byl k jejich ohlazení použit achát. (Benešová, 2012)

V období klasicismu se knihy stávají menšími a také se začaly používat jemnější materiály na jejich potažení jako například jemná kůže nebo samet. Rovněž nadměrná

zdobnost ustupuje a zdobí se pouze jednoduše hřbet knihy, barevně pak její ořízka a na předsádku se používá rovněž barevný papír.

Od 19.stoletní již do výroby knih pronikají nové technologie odpovídající průmyslovému vývoji následujících století. Dnes se tak setkáváme převážně s vazbou lepenou měkkými deskami, vhodnou pro levnější publikace a tzv. “paperback knihy”, vazbou šitou s měkkými deskami určenou pro běžně používané tiskoviny a s nejpevnější šitou vazbou s tvrdými deskami vhodnou pro knihy vyšší kvality. Nadále má však ruční výroba knih, tedy řemeslo knihvazačství, ve společnosti své místo a nachází si i v dnešní době uplatnění a vznikají tak i nadále hodnotná knižní umělecká díla. (Benešová, 2012)

2 PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části je popsán průběh navrhovaného edukačního programu. V první části je popsán postup prohlídky objektem kláštera. Druhá část se věnuje knihvazačskému workshopu. V obou dvou částech je reflektován příběh Kiliána Hronna a jeho vztahu ke knihvazačství, na jehož odkazu je vystavěn i samotný workshop. V této části se také rozebírá závěrečná reflexe s účastníky.

2.1 Prohlídka Kláštera před dílnou

Před zahájením workshopu výroby vlastní knihy je důležité účastníky programu uvést do kontextu místa, kde se nacházejí a kde bude probíhat i samotný workshop. Průvodce (autorka této práce) je provede klášterem a osvětlí jim základní informace o životě v řádu v klášteře v Kladrubech. Skupina se bude pohybovat mezi různými místnostmi, a tak se jim historie tohoto místa bude postupně odkrývat s každým dalším navštíveným prostorem. Vstup do každé další místnosti by se tak měl podobat menšímu iniciačnímu obřadu, kdy bude klášterní život účastníkům dávat větší a větší smysl.

2.1.1 Prelatura

První místností, kde se po shledání na nádvoří skupina ocitne je budova prelatury. V této budově se žáci podívají pouze do uvítací místnosti, kde je vystavena jen veduta vyobrazující klášter v 18. století.

Ještě před oficiálním začátkem prohlídky je průvodkyně seznámí se základními pravidly chování na historických památkách. Je možné, že někteří jeho účastníci nikdy na historické památce nebyli, a tak není samozřejmostí, že by pravidla, jako například zákaz sahání na exponáty nebo zákaz focení, znali. Po seznámení s těmito pravidly již nastává počátek prohlídky. Průvodkyně by se na počátku prohlídky měla snažit shromáždit informace o znalostech prováděné skupiny o daném místě. Samozřejmě je velice důležité se naladit na energii skupiny a k tomu může posloužit jednoduchá pomůcka, a to je kladení základních otázek. Průvodkyně tak zmapuje znalosti skupiny a jejich ochotu komunikovat jak s průvodcem, tak i mezi sebou. V tomto bodě průvodkyně věděla, že má na prohlídce dvě slečny, jednoho chlapce a jejich pedagoga. V tomto případě došlo k navázání užšího osobního kontaktu a zvýšení celkové pohody mezi všemi účastněnými, neboť se jednalo o

nízko početnou skupinu. Průvodkyně k účelu ověření znalostí žáků o historii a funkci objektu použila tyto otázky:

„Víte někdo, co je to klášter?“

„A kdo v takovém klášteře bydlel?“

Děti byly z počátku spíše zamlklé, ale slečna č.1 nakonec odpověděla, že *„Klášter je místo, kde ehm bydlí jeptišky a ty... mniši.“* Průvodkyně slečnu č. 1 pochválila, správnou odpověď a doplnila informaci, že v tomto klášteře bydleli právě mniši z řad benediktinského řádu.

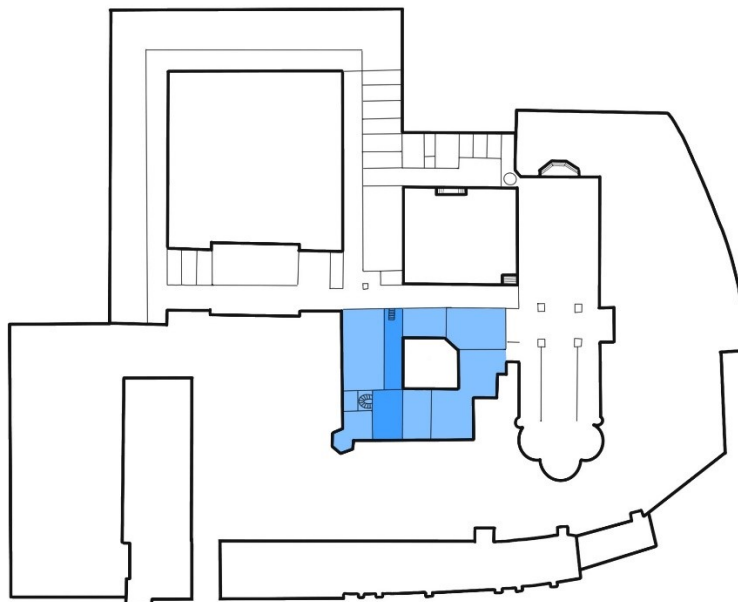
Po těchto otázkách průvodkyně představila stručnou historii kláštera (viz kapitola č. 4), kdy osvětlila, kdy byl založen, kým byl v jakém století osídlen a jak se vyvíjel účel a stav jednotlivých klášterních staveb v průběhu různých století. Žáci byli vyzváni, aby si procvičili svou matematickou zdatnost a zkusili spočítat, kolik let již uběhlo od založení kláštera. Chlapec správně odpověděl, že to je již 909 let. Další otázkou si průvodkyně uvedla následující výklad o prelaturě.

„Víte někdo, kdo byl takzvaný opat a co je to prelatura?“

Tato otázka se už nedočkala takového úspěchu a nikdo z přítomných neznal na tuto otázku odpověď. Průvodkyně vysvětlila, že prelatura je místem, kde bydlel opat neboli představený kláštera, který se staral o jeho běh. Zároveň průvodkyně považovala za příhodné zmínit, že tato budova je poslední budovou z areálu, kam se mohli dostat i lidé, kteří nebyli členi benediktinského řádu. Pro prohloubení pochopení výkladu je důležité srovnávat minulost se současností, aby účastníci pochopili, na jakém místě se nacházejí, jaký význam mělo v minulosti a jaký má teď. Průvodkyně proto poznamenala, že by byli v 18. století všichni považováni za prostý lid, a proto by se dále do prostor klauzury nedostali.

Jak již bylo zmíněno, v této úvodní místnosti se nachází jediný exponát, a to veduta znázorňující klášter v období 18. století, což bylo jedno z období největšího rozkvětu kláštera. Průvodkyně tedy popsala celý areál budovu po budově a ukázala, kam se spolu během prohlídky podívají a v jakých místech se bude odehrávat workshop. Následně se

přesunuli do další části kláštera, kde prohlídka pokračovala. Tato část prohlídky se časově vešla do deseti minut.

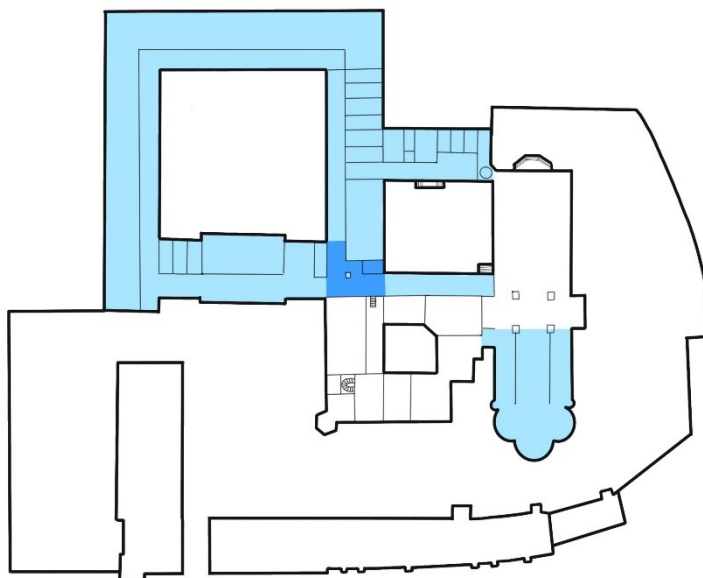

Obrázek 2- Půdorys kláštera, Prelatura

2.1.2 Ambitová chodba

Po přesunutí se skupina ocitla na ambitové chodbě, která spojuje nový konvent (mnišské cely) a starý konvent s klášterním kostelem. Křížová chodba umožňovala rychlý přesun z ubikací na mše, kterých se každý mnich musel účastnit několikrát denně. V této části průvodkyně zmínila fakt, že tento nový konvent byl vystavěn dodatečně (tedy mezi lety 1727 až 1775) a tak je viditelný výškový rozdíl mezi stropy starého a nového konventu. V ambitové chodbě je špatná akustika, a tak si průvodkyně musela skupinu ztišit, aby se jejich hlasy po chodbě zbytečně nerozléhaly. V tento moment je ideální zmínit fakt, že v klášteře se dodržovalo takzvané silencio. Mniši museli dodržovat ticho, aby se navzájem nevyrušovali z rozjímání nad slovem Božím a modlitbami. Často také požívali znaky, díky kterým si mohli předat jednoduché zprávy bez použití slov a hlasu. Ambitová chodba je již součástí takzvané klauzury, kam směli pouze mniši. Klauzura byla pro mnichy útočiště, kde se mohli nerušeně věnovat svým povinnostem, mezi které patřila například modlitba, práce a studium knih. Jakožto spojovací element pro vstup do další

místnosti průvodce uvede fakt, že v místnosti, kam se nyní skupina chystá směl mluvit pouze jediný člověk, kterému se říkalo lektor. Tato část trvala zhruba pět minut.

Obrázek 3 - Půdorys kláštera, Klauzura, Ambitová chodba

2.1.3 Zimní refektář

Prohlídka se posunula do místnosti se zdobeným stropem a lavicemi podél místnosti, které jsou postaveny tak, aby mniši seděli naproti sobě. Kopíruje se tak rozestavení chórových lavic v kostele, což naznačuje, že tuto místnost považovali za další sakrální prostor. Jelikož je místnost vybavena nepůvodním mobiliářem, skupina byl průvodkyní vybídnuta, aby se usadila do lavic a vyzkoušela tak, jak se mnichům v podobných lavicích sedělo.

Tato místnost se nazývá zimní refektář, což naznačuje existenci i letního refektáře. Letní refektář opravdu existoval do té doby, než jej rodina Windischgrätzů nechala přebudovat na hlavní místnost pivovaru a poté na rodovou knihovnu. Zachovala se tedy jenom místnost refektáře zimního, která se nachází přímo nad prostorami kuchyně. V zimních měsících byli mniši schopni refektář vytopit na příjemnější teplotu díky páram, které stoupaly do místnosti skrze dřevěnou podlahu. Průvodkyně upozornila na skutečnost, že v místnosti jídelny nebylo takové teplo, na které jsme zvyklí v dnešních domácnostech.

Obvykle se teplota pohybovala kolem 13 stupňů Celsia. Nadále průvodkyně představila služby, které mniši ve klášteře dodržovali – lektor, obsluha během jídla a služba v kuchyni.

Jak již bylo zmíněno v části ambitové chodby, v klášteře se uchovávalo ticho/silencio a tato místnost nebyla výjimkou. Mniši jedli v tichosti a jediný hlas, který se rozléhal místností byl hlas lektorův. Tento post si mohl vyzkoušet každý mnich díky službám, které každý týden rotovaly. Lektor měl vyhrazené místo se stupínkem, od kterého předčítal bratrům z knih. Tyto knihy byly často životopisy svatých anebo samotná Řehole svatého Benedikta.

Zde se objevila možnost zapojit tentokrát děti do výkladu tak, že byl vybrán nejméně jeden dobrovolník, který si zkusí roli lektora. Dobrovolník neboli lektor si tak ztišil ostatní žáky a zkusil přečíst část Řehole svatého Benedikta. V tomto případě si všechny tři děti vyzkoušely tento post lektora.

Při četbě ať je naprosté ticho,

aby nebylo slyšet žádný šepot

ani jiný hlas než lektorův.

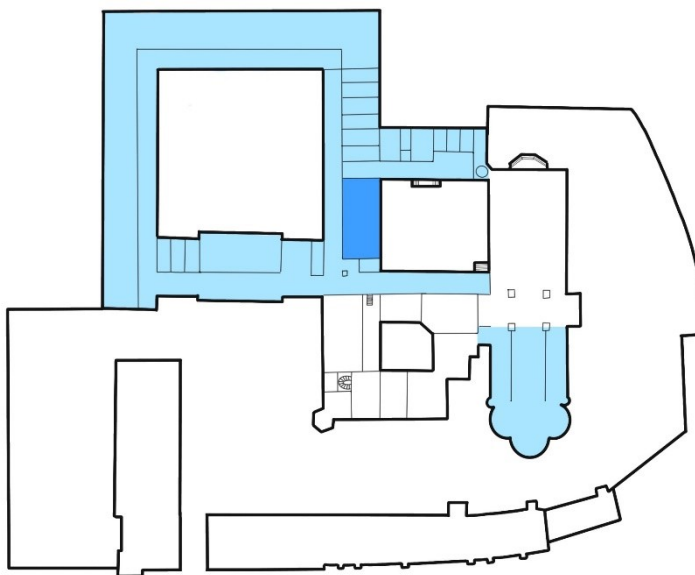
Potřebné pokrmy a nápoje si bratři podávají navzájem

Tak, aby nebylo třeba o nic žádat.

(sv. Benedikt z Nursie 1998)

V místnosti se nachází i tři obrazy, na kterých jsou vyobrazeni opati z 18. století. Maurus Fintzgut se nachází na prostředním obraze a je zde vyobrazen proto, že je považován za jednoho z nejdůležitějších opatů pro kladrubský klášter. Zasloužil se totiž o přestavbu kostela Janem Blažejem Santinim do barokně-gotického stylu mezi lety 1712 – 1726. Na dvou zbylých obrazech se nachází poslední opat před zrušením kláštera, Amandus Streer (opatem 1756 – 1783).

Průvodkyně si přesunula skupinu zpět na ambitovou chodbu a přešla k průhledu do neopravené části nového konventu a k mnišským celám. Tato část prohlídky trvala deset minut.

Obrázek 4 - Půdorys kláštera, Klauzura, Zimní refektář

2.1.4 Nový konvent před mnišskými celami

Skupina se ocitla u portálu mezi nově opravenou částí konventu a částí, na které se podepsala dlouholetá historie místa. Účastníci jsou opět konfrontováni s rozdílem mezi současností a minulostí, která jim dodá pocit odpovědnosti za své chování na objektu. V tento moment průvodkyně začala s výkladem o budově vrcholně barokního nového konventu, který nechal vystavět kladrubský opat Josef Sieber a zadal jeho výstavbu baroknímu architektovi Kiliánu Ignáci Dietzenhoferovi. Přestavba konventu byla přerušena v roce 1775 a nikdy již nedosáhla svého konce. Účastníci v tento moment dostali otázku, ve které si mohli procvičit svou paměť a své početní schopnosti.

„Pamatujete si, v jaký rok byl klášter zrušen?“

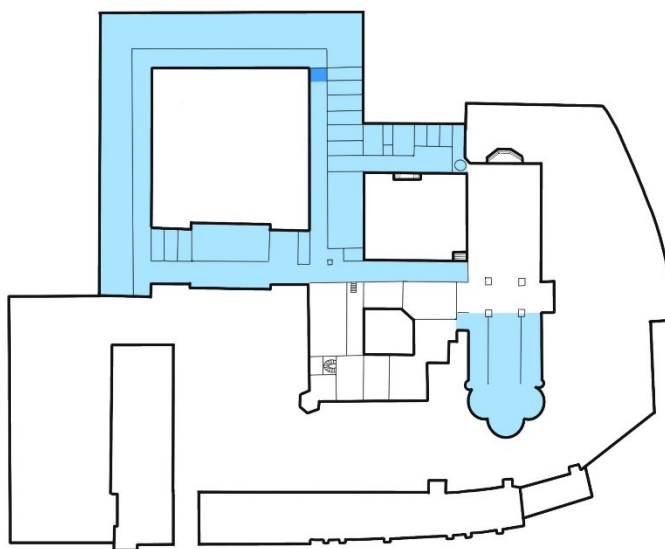
Skupina působila rozpačitě, ale paní učitelka se snažila své žáky podpořit větou „Tak zašmátrejte v paměti, to dáte!“. Chlapec si pamatoval století, protože si pamatoval, že to je

stejné číslo, jako věk jeho sestry. Průvodkyně tak letopočet 1785 připomněla a následně pokračovala s další otázkou.

„Dokážete spočítat, jak dlouho mniši žili v dostaveném konventu?“

Tato otázka už sklídila více úspěchu a žáci po krátké odmlce odpověděli správně. Bylo to přesně deset let. Na tuto informaci všichni reagovali velice překvapeně a slečna č.1 zmínila, že to je škoda, když to je tak hezký prostor.

Skupina byla upozorněna na to, že se nachází před mnišskými celami. Tři z nich jsou vybaveny ilustračním dobovým nábytkem podle spisů, které se dochovaly a ta čtvrtá je vybavena věrnými replikami, aby do ní návštěvníci mohli vstoupit. Časové rozhraní této části bylo pět minut.

Obrázek 5 - Půdorys kláštera, Kluzura, Ambitová chodba, Prostor před celami

2.1.5 Vzorová mnišská cela

V moment, kdy se celá skupina dostala do mnišské cely se všem otevřel náhled do interního života mnichů. Najednou se ocitli v menším prostoru, který byl spoře vybaven, ale ne natolik, jak by si někteří mohli představovat. Často se stane, že někteří návštěvníci přijdou na klášter s nulovými prekoncepty o tom, co to vlastně klášter nebo mnišství je. Proto je pro výuku o klášterním životě tato místnost zásadní.

Místnost je vybavena dřevěnou imitací kachlových kamen; postelí s nebesy; na které je zavěšen mnišský hábit; psací stůl s židlí; klekátkem a skříní, ve které se nachází různé druhy látek, pokrývek, hábity, štucl, pletené ponožky, pletené a kožené rukavice a boty. Obsah skříně byl ale nejvíce oblíbený u dětí, a tak se ve skupině posílají dobové boty a štucl, ve kterém si mohou ohřát ruce. Při představování dobových bot zmiňuje průvodkyně zajímavý příběh o jejich rekonstrukci díky náletu torza bot v jímce kláštera v nedalekých Plasích. Tento příběh byl pro děti velice atraktivní. Posloužil jako podnět, který dokázal znovu obnovit zájem celé skupiny o výklad.

Účastníci mohli na vlastní kůži cítit, že je v místnosti chladno, což průvodkyni opět poskytlo možnost porovnání současnosti, kdy se dnešní domácnosti vytápějí na cca 20 stupňů, s minulostí, kdy v mnišských celách bylo kolem 12/13 stupňů. Další fakt, který s teplotou v místnosti souvisí je i přítomnost nebes na posteli. Pokud mají účastníci zkušenosti z jiných památkových objektů, mohli by tak přijít na odpověď na otázku:

„Víte, proč měli mniši na posteli nebesa? K čemu sloužila?“

Nebesa sloužila k uchování teploty v prostorách postele, proto je i postel menší než postele dnešních rozměrů.

V této místnosti je velice důležité zmínit fakt, že mniši podřizovali svůj život jak Řeholi svatého Benedikta, tak i řádovému heslu ‚Ora et Labora et Lege‘. Česky ‚Modli se, pracuj a čti/studuj‘. Den barokního mnicha byl tak velice náročný. Mnich vstával kolem druhé hodiny ranní, aby mohl jít na první společnou noční modlitbu do kostela. Za celý den se mnich musel pomodlit nejméně sedmkrát denně v rámci společných modliteb v kostele. Samozřejmě se v heslu nachází i část o práci a čtení/studiu, které jsou pro Benediktinský řád také důležité. Mniši praktikovali takzvané rozjímavé čtení neboli lectio divina. Benediktini považovali za práci jak práci manuální, tak i práci intelektuální. Kláštery totiž byly centrálními shromaždišti vědomostí. Proto každý z mnichů měl ve svém pokoji psací stůl, u kterého studoval a četl. Často to byli právě řádoví mniši v klášteře, kteří objevovali svět pomocí různých vědních odvětví a dále toto poznání šířili dále do, z velké části, ngramotného světa. Samozřejmě se ale mniši nevyhnuli ani práci manuální, ke které patřilo například obdělávání polí, práce v kuchyni, ošetřování nemocných atd. Tato část trvala deset minut.

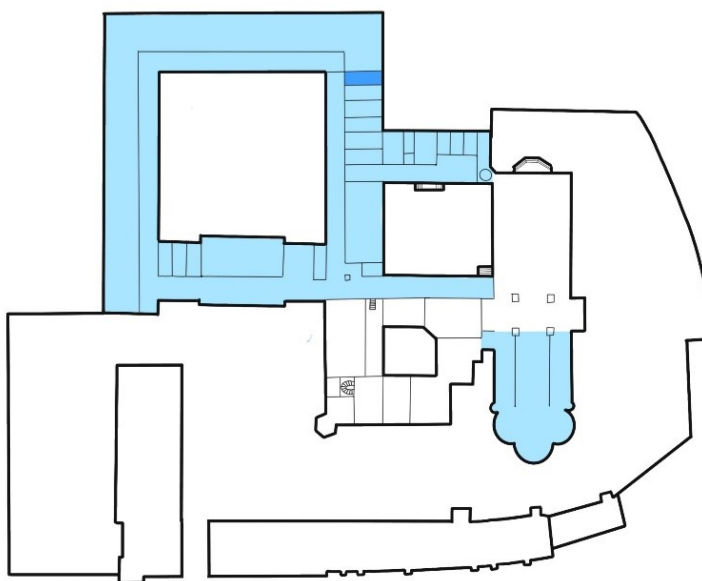
Zahálka je nepřítel duše.

Proto mají být bratři

v určité hodiny zaměstnání tělesnou prací,

v jiné hodiny zase svatým čtením.

(sv. Benedikt z Nursie 1998)

Obrázek 6 - Půdorys kláštera, Klauzura, Vzorová mnišská cela

2.1.6 Tři mnišské cely

Jak již bylo zmíněno, mniši se zde v klášteře věnovali různým vědním odvětvím. Skupina má možnost podívat se do tří cel benediktinských řádových mnichů, kteří na klášteře pobývali v období před jeho zrušení během Josefínských reforem. Všem mnichům bylo kolem čtyřiceti let. Právě toto období bylo nejzajímavější svou rozporuplností. Baroko je známé svou křesťanskou zbožností. V této době se ale začaly budit osvícenecké myšlenky, které pracovaly spíše s rozumovou částí světa než s částí náboženskou. Největším střetem těchto světů se stávaly právě kláštery, které ctily zásady obou dvou světů a oba stejně tak rozvíjely.

Všichni budou mít možnost nahlédnout do soukromí tří mnichů, kteří byli zároveň i vědci. Interiér těchto cel je dobově vybaven díky inventárním soupisům, které vznikaly při rušení kláštera. Všechny cely průvodkyně představí na chodbě, protože se do nich skupina celá nevejde.

Cela astronoma a kartografa – Josef Schmidt

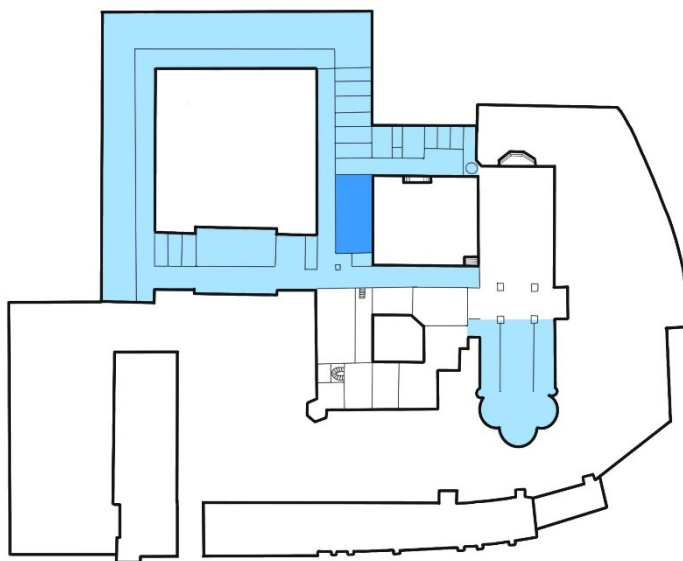
První celou, která se otevře je cela místního astronoma a novic mistra, Josefa Schmidta, kde je k vidění dobové astronomické a kartografické vybavení. V jeho cele se dochovalo nejméně 55 map, 266 knih, camera obscura, globus nebo třeba dalekohled.

Cela botanika – Prokop Aschebrier

Tento mnich pracovat jako klášterní botanik a zahradník. Ve své cele měl uložené zahradní náčiní a sazenice. Věnoval se rovněž vyměřování a zakládání zahrad, proto zde najdeme úhломěry, pravítka a transportéry. Pro předpověď počasí měl k dispozici i barometr.

Cela knihvazače – Kilián Hronn

Poslední cela, která je pro účely edukačního programu nejdůležitější, patřila mnichu Kiliánu Hronnovi. Byl jedním z nejvýznamnějších knihvazačů v klášteře a rovněž se zabýval vyměřováním pozemků a tvorbou evidenčních listů majetku kláštera. Díky němu dnes víme, co obsahovaly jednotlivé cely, což umožnilo jejich rekonstrukci v souladu s dobovým obrazem. V jeho cele se nachází celá řada nástrojů pro vazbu knih, včetně řezacího lisu, hoblíku, nití, vosku, liter, kůže a papíru. Dále v jeho cele můžeme objevit příslušenství pro geodetické práce v terénu, jako je například měřický stůl s ‚vizírem‘ a rýsovacím náčiním. Jeho cela také ukazuje, že si mniši dopřávali určitý luxus, jako třeba výběrovou kávu (přítomnost mlýnku na kávu) a žvýkání a kouření tabáku (přítomnost tří tabatěrek). Při zmínce tabáku se děti začaly smát. Poté se šly projít do otevřených místností. Tento úsek zabral čtyři minuty.

Obrázek 7 - Půdorys kláštera, Klauzura, Tři mnišské cely

2.1.7 Fraterie

Z vzdušného a honosného nového konventu si průvodkyně převedla skupinu do menšího a komornějšího starého konventu, kde si je zavedla do takzvané fraterie, což bylo místo, kde se mniši shromažďovali, aby kolektivně vykonávali řemeslné práce. Tato místnost se současně v klášteře věnuje barokním řemeslům a badatelským oborům. Účastníkům byly v této místnosti představeny čtyři vědní a řemeslné obory, které mají každé své zastavení: astronomie, kartografie, botanika a knihvazačství. K těmto oborům průvodkyně připomněla jednotlivá jména mnichů, jejichž cely před chvílí navštívili. Průvodkyně zdůraznila fakt, že následný workshop se bude věnovat právě odkazu Kiliána Hronna. Zároveň je jim v této místnosti připomenuto, že mniši museli i vynikat v práci s časem s odkazem na Řeholi svatého Benedikta.

Tato místnost je velmi dobře interaktivně vybavená. Na každém zastavení se nacházejí exponáty, které podporují jak haptickou zkušenost, tak i zapojení všech dalších smyslů. Těchto exponátů se tedy mohou dotknout, potěžkat, přivonět. Právě k tomu byly děti vyzvány, a tak sebraly odvahu a začaly si v rukách potěžkávat sextant a camera obscura. Když průvodkyně o jednotlivých zastavení povídá, pomáhá si k udržení jejich

pozorností lampou, která visí ze stropu a je otočná o 360 stupňů. Společně si tak osvětlí jednotlivá zastavení.

Zastavení u astronomie a kartografie

Průvodkyně u prvního zastavení zmínila, že tyto vědní obory můžeme přiřadit k již zmiňovanému mnichovi, jenž obýval kladrubský klášter, Josefu Schmidtovi. V místnosti jsou k dispozici expozitoria, ve kterých si účastníci mohou volně listovat mezi různými historickými mapami jak Kladrub, tak i jiných měst a vesnic nebo také mapy hvězdné oblohy. K tomuto se dostali na konci výkladu v této místnosti, když měli prostor na volné prohlížení exponátů.

Na samotném zastavení v podobě skříně se nachází zjednodušený a zmenšený exemplář camery obscury, kterou mohly děti samy vyzkoušet. Zde vyvstala otázka, co to vlastně drží v ruce. Průvodkyně vyvedla děti na chodbu, kde bylo více světla, a vysvětlila jim, jak čočka v cameře obscuře přenáší převrácený obraz do vnitřku přístroje. Děti byly velmi překvapené a začaly s kamerou mířit na různé objekty, například na kopuli kostela.

V tento moment zazněla otázka od slečny č.1: „K čemu to je dobrý?“ a průvodkyně vysvětlila, že se díky tomuto vynálezu mohly přenášet krajiny, scenérie a jejich přesné vzdálenosti a detaily. Po návratu do místnosti se žáci opět soustředili na stanoviště, kde si mohli prohlédnout další nástroje, jako například sextant.

Zastavení u botaniky a zahradnictví

U tohoto stanoviště nejvíce zaujala možnost přivonět si k různým sušeným květům a plodinám, které se v klášteře používaly k léčbě nemocných i dochucování jídel. Mohli také přičichnout k různým olejům a tinkturám nebo k ukázkám různých kadidel, tzv. pryskyřice. Uvnitř stolu se nachází herbář, který ukazuje, jak náročná a detailní byla tvorba herbářů a knih pro uchování znalostí pro další generace. V prvním vysouvacím šuplíku se nachází takzvaně Sankt Gallenský plán, který vyobrazuje ideální rozložení benediktinského kláštera.

Zde se chlapec se zaměřil na pryskyřici, která sloužila jako kadidlo, které se vkládalo do kadidelnice. Nikdy předtím kadidlo neviděl, a tak ho průvodkyně pobídla, ať si

k pryskyřici přivoní. Dále mu ukázala kadidelnici, která visela za stolem a vysvětlila mu, že se tento přístroj používá k provonění interiéru kostela.

Zastavení u práce s časem

V ukázkové cele se průvodkyně věnovala dennímu rozvrhu mnicha, který opět všem připomněla a zdůraznila striktní život mnicha. Mniši měli ve svých celách hned několikery hodiny: nástěnné, stojací, přesýpací, sluneční a kapesní. Kapesní sluneční hodiny byly k vidění ve vitríně. Dále průvodkyně považovala za dobré zmínit fakt, že mniši měli hodiny na každém kroku právě proto, aby byli schopni úspěšně plánovat svůj den v rámci časového rozpoložení určitých úkonů, které měli přidělené.

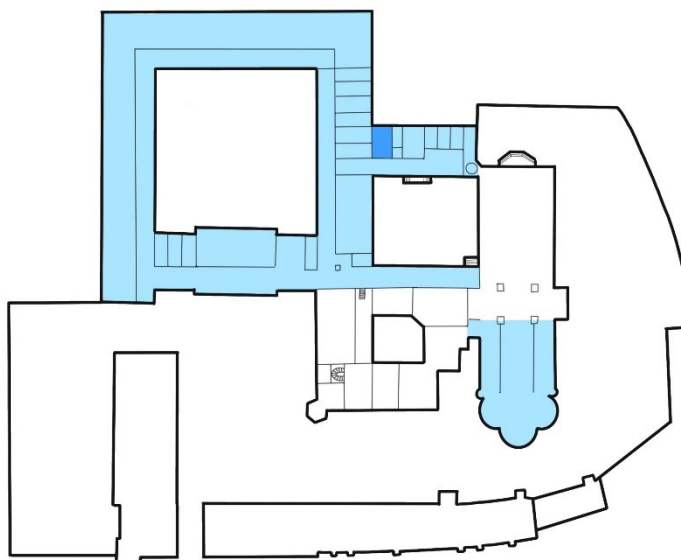
Zastavení u knihvazačství

Toto zastavení má k dispozici různorodé artefakty, které se váží k tvorbě knihy ve středověku a baroku. Zde průvodkyně opět připomněla vazbu na zdejšího mnicha Kiliána Hronna, který se knihvazačstvím zabýval. Na komodě se nachází lis pro lisování bloků papíru, přístroj pro vazbu knih neboli šicí stávek či vazadlo, razidla, nitě, vosky, perořízky, a nakonec i dvě knihy samotné. Jedna kniha není dokončena, takže se na ní dal krásně popsat proces vazby. Na této knize jsou vidět odhalené dřevěné desky, které jsou ke knize připojené pomocí nalepených proužků provázků, které byly použity na vazbu bloku. Také na této knize chybí předsádka a kožený potah. Na druhé knize je možné vidět knihu již v reprezentativním stavu, kde jsou všechny spoje zakryté kůží a předsádkou, takže kniha vypadá začištěna.

V komodě se v prvních třech šuplících nachází tři potřeby k tvorbě knih, které si účastníci měli možnost osahat. V prvním šuplíku se nachází několik kusů pergamenu, který je na dotek tvrdší, těžší a silnější, než je papír, který známe dnes, což zúčastněné dále posunulo k většímu chápání tehdejší doby a její tvorbě knih. V druhém šuplíku se nachází různé druhy kůží, které se využívaly k přebalu knih. Nejčastěji se využívala vepřovice. Opět si děti tento artefakt mohly hapticky zažít. A v neposlední řadě se ve třetím šuplíku nachází vytištěná ukázka předsádky, která má podobu mramorovaného papíru.

„Zná někdo knížku Robinson Crusoe?“

Děti souhlasně kývly a prozradily, že zrovna tento rok četly knihu v rámci hodin literatury. Průvodkyně prozradila, že se jedno vydání nacházelo i zde na klášteře a že její mniši s oblibou četli. Originál tohoto vydání mohly děti vidět vystavený ve vitrině za komodou. Tato část trvala dvanáct minut.

Obrázek 8 - Půdorys kláštera, Klauzura, Fraterie

2.1.8 Noviciát

Starý konvent byl v době baroka vyhrazen pro prostory nemocničního křídla. V tomto křídle se momentálně nachází expozice noviciátu, ale průvodkyně nemohla opomenout zmínit jeho funkci jakožto nemocnice. Expozice sem byla umístěna s myšlenkou, že novicové, jakožto adepti na mnišství, pomáhali s péčí o nemocné a staré bratry. Při této péči měli se staršími a moudřejšími mnichy konverzovat a nasávat tak jejich moudrost a vědomosti.

Noviciát byl tedy prostorem, kde se tito adepti vzdělávali a učili se základním principům benediktinského řádu. Novicové zde trávili z pravidla jeden rok, který završili složením slibu a vstupem do řádu. Slib zahrnoval slovní závazek k čistotě, chudobě a poslušnosti. Novic-mistr byl hlavním učitelem v noviciátu a přímo u něj měl i svou

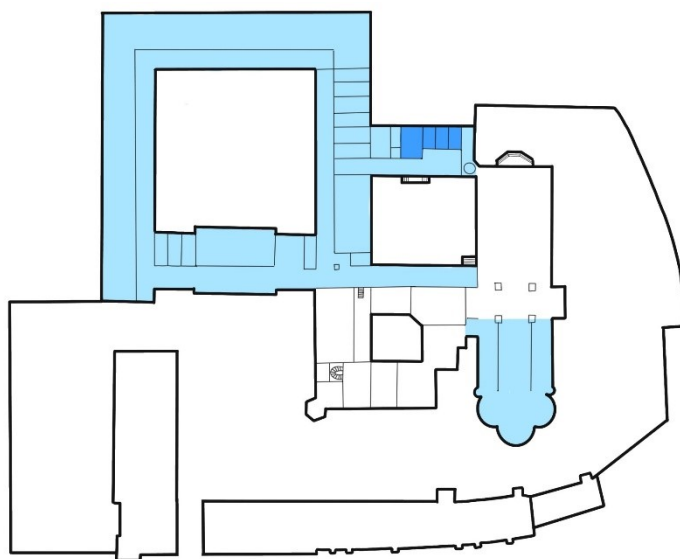
kancelář, kam byla možnost také nahlédnout. V místnosti se nachází velice záhadný otvor ve stěně, a proto se průvodkyně zeptala:

K čemu si myslíte, že tento otvor ve stěně sloužil?

Děti se začaly šklebit a smát se, protože nejjednodušší odpověď, která je hned napadla je, že otvor ve stěně s dírou ve spod připomíná záchod. Průvodkyně však s úsměvem objasnila, že tento otvor sloužil na ohřev vody. Byl to totiž předchůdce bojleru. Cisterna s vodou byla zavěšena nad dírou, kde hořel oheň. Mniši tak měli vždy dostatek teplé vody, které bylo v nemocničním křídle tolik potřeba.

V průchodu do učebny noviciátu průvodkyně upozornila na barokní stropní fresku, která je jedinou dochovanou a zrekonstruovanou freskou, jež znázorňuje vstup svatého Benedikta na nebesa.

V místnosti učebny noviciátu průvodkyně osvětlila jednotlivé nástěnné kresby současného umělce MgA. Pavla Trnky. Ten se nechal inspirovat principy benediktinské spirituality. Na freskách se tak nachází náměty jako třeba téma chudoby, mlčení, zbožného čtení, poslušnosti, pokory, anebo třeba dvanáct stupňů pokory a dokonalosti, čemuž se jinak přezdívá Jákobův žebřík. Děti nejvíce ale zajímal pes, který se nacházel na fresce, která znázorňovala poslušnost. Tato část se vešla do čtyř minut.

Obrázek 9 - Půdorys kláštera, Klauzura, Noviciát

2.1.9 Rajský dvůr

Klášter má být podle možnosti postaven tak,

aby se všechno potřebné –

voda, mlýn, zahrada a různé dílny –

nacházelo v obvodu kláštera,

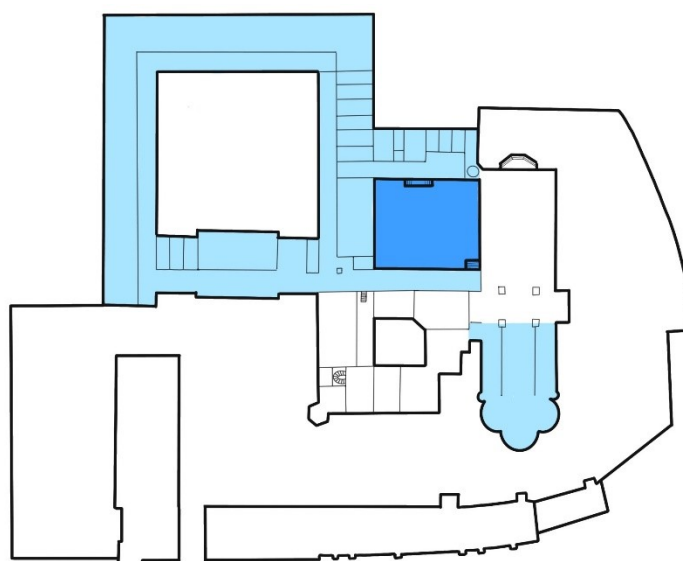
aby mniši nemuseli vycházet ven,

protože to jejich duším vůbec neprospívá.

(sv. Benedikt z Nursie 1998)

Prohlídka pokračovala na rajský dvůr, kde průvodkyně zdůraznila fakt, že je to místo zbožného rozjímaní a klidu. Mniši na toto místo chodili odpočívat, a proto na každém správném rajském dvoře nesměl chybět objekt s vodou, jejíž klidná hladina právě tento pocit klidu měla navozovat.

Na rajském dvoře se v rámci expozice nechaly vysázet hned čtyři záhony. První záhon je osazen sazenicemi kořenových plodin, které si mniši sami pěstovali, což má poukázat na to, že se řád v tomto klášteře snažil být co nejvíce soběstačný a co nejméně přikupovat plodiny od ostatních. Dále se zde nachází záhon s léčivými bylinkami, které se využívaly v nemocničním křídle. Na třetím a čtvrtém záhonu se nachází květiny, které byly typické pro středověké okrasné záhy na klášterech a květiny typické pro barokní dobu. Dále je rajský dvůr zdoben růžemi, jakožto symbolem mariánského kultu. Toto všechno symbolizuje fakt, že mniši měli opravdu vše potřebné ve zdech kláštera. Návštěva rajského dvora byla dlouhá pět minut i s kratším rozchodem, aby si všichni mohli zahradu projít a přivonět ke květinám.

Obrázek 10 - Půdorys kláštera, Klauzura, Rajský dvůr

2.1.10 Klášterní kostel

Při vstupu do klášterního kostela je veliké riziko ztracení pozornosti a ukázněnosti skupiny, jelikož se najednou ocitají ve velkém prostoru, který má hodně zákoutí. Je tedy třeba si hlavně děti zklidnit tak, že si je průvodkyně posadí do chórových lavic, které se nacházejí ve východní části kostela. V tento moment je důležité navnadit dětskou imaginaci tím, že děti podpoříme v představě, stylizovat se do role mnichů, kteří se právě účastní bohoslužby.

*Jakmile je slyšet znamení k hodince,
mnich nechá všechno, co měl v rukou,
a spěchá co nejrychleji k službám Božím.*

(sv. Benedikt z Nursie 1998)

Děti si v chórových lavicích zažívaly to, co prožívalo všech padesát mnichů, pro které byly tyto chórové lavice vyrobeny. Když děti v tichosti seděly a nevrťely se, průvodkyně představila architekta tohoto barokně-gotického kostela, jímž byl Jan Blažej Santini Aichel. Kostel byl vystaven mezi lety 1712 až 1726.

Dokážete spočítat, kolik let trvalo vystavět tento kostel?

Průvodkyně se zeptala a společně s dětmi odhalily, že to bylo čtrnáct let. Na správnou odpověď přišly všechny tři děti skoro ve stejný moment. Dále upozornila na kombinaci dvou velice rozdílných stavebních stylů. Baroko, jakožto umělecký směr, který byl velice ovlivněn a určován křesťanskou ideologií cílí svou architekturou na pompéznost interiéru. K tomuto záměru využívá bohaté zdobení a zlacení. Gotiku v interiéru můžeme zahlédnout například v lomených obloucích, které Santini využil na oknech, dveřích a portálech. Největší gotický úkaz se ale nachází v samotné nejvýchodnější části kostela, hlavní oltář.

Architekt Jan Blažej Santini-Aichel navrhl také část interiérového vybavení klášterního kostela, včetně chórových lavic, ve kterých děti seděly. Tyto lavice byly navrženy pro padesát mnichů a obsahovaly několik úprav, které měly zpříjemnit jejich pobyt v kostele během častých bohoslužeb. Děti měly možnost vyzkoušet zvedací sedačky, které Santini zakomponoval do lavic. Tyto sedačky umožňovaly mnichům při dlouhém stání během bohoslužeb využít opěrátko jako oporu, když zvedli sedátka.

Kromě toho klekátka v lavicích obsahují otvory, do kterých se v zimních měsících vkládaly žhavé kameny a cihly, což poskytovalo mnichům trochu tepla od studené podlahy. Během zkoušení těchto inovací vznikl v kostele hluk, a proto průvodkyně vyčkala, než děti skončí s objevováním starých chórových lavic a poté pokračovala ve výkladu.

Průvodkyně poté nasměrovala dětskou pozornost na sochu svatého Benedikta, která se nachází na vrcholu chórových lavic spolu s dalšími sochami. Socha má dva pozlacené předměty: havrana s bochníkem chleba a prasklý kalich, ze kterého vylézá had. Dále socha drží v ruce knihu, což je Řehole svatého Benedikta. Průvodkyně vysvětlila, že tyto tři objekty jsou atributy svatého Benedikta, zakladatele benediktinského řádu v 6. století. Atributy jsou předměty, které má každý svatý, a slouží k rozpoznání soch jednotlivých svatých. (Šidlovský,1991)

Atributy, které vlastní svatý Benedikt se váží k jeho životnímu příběhu, který se odehrál v klášteře ve Vukovaru. Tam byl svatý Benedikt pozván, aby tam působil jako opat kláštera. V tomto klášteře ale nastavil pravidla, na které tamní mniši nebyli zvyklí, protože pravidla byla dosti přísná. Tamní mniši se vzbouřili a rozhodli se svatého Benedikta zbavit tím, že mu otrávil bochník chleba. Svatý benedikt měl ale zvyk, že se před každým jídlem

pomodlil a svému pokrmu požehnal, což mu zachránilo život. V moment, kdy si chtěl bochník vložit do úst, přiletěl havran a bochník chleba mu sebral. Když se mnichům nepovedlo svatého Benedikta otrávit napoprvé, zkusili to znovu s pohárem otráveného vína. Svatý Benedikt se ale opět nezapomněl pomodlit a požehnat svému jídlu, a tak pohár ve kterém víno bylo praskl, víno se změnilo v hada a ten se z poháru odplazil. Právě díky těmto incidentům svatý Benedikt z kláštera odešel a v Itálii založil první Benediktinský klášter v Monte Casinu. (Remešová, 1991)

Po tomto příběhu se skupina přesune před hlavní oltář, kde průvodkyně zadala úkol, který testuje, zda dávají všichni pozor a zda mají dobrou krátkodobou paměť. Jejich úkolem bylo, aby našli sochu svatého Benedikta na hlavním oltáři, což by neměl být problém, pokud naslouchali předešlému výkladu o jeho attributech.

Bylo tomu opravdu tak a všichni za malou chvíli našli sochu svatého Benedikta vedle sochy Panny Marie. Dalším objektem, na který se průvodkyně zaměřila byl náhrobek zakladatele kladrubského kláštera, knížete Vladilava I., který se nacházel po levé straně hlavního oltáře.

„Víte, do jakého známého českého rodu patřil kníže Vladislav I.?“

Na tuto otázku znala odpověď jen paní učitelka, která dobrovolně odpověděla poté, co viděla, že si děti tenhle fakt nepamatují. Kníže Vladislav I. byl členem Přemyslovského rodu, který vládnul v českých zemích a jako jediný Přemyslovec se nechal dobrovolně pohřbít mimo území Prahy právě v klášteře v Kladrubech.

Na náhrobku vyčnívá jeden kámen, který nevypadá jako zbylé ostatní. Je to totiž dřevěná výplň, která zakrývá díru, která tam zbyla po archeologických průzkumech. Zjistilo se totiž, že náhrobek je součástí nosné struktury zdiva, a tak se nemůže nikdy rozložit bez toho, aniž by nejméně jedna část kostela spadla. Santini si tak pojistil, že kníže Vladislav I. nebude již nikdy rušen v jeho věčném odpočinku.

Po odstranění této výplně se děti seběhly kolem náhrobku a snažily se vidět dovnitř. Bohužel byly zklamány, protože není vidět dovnitř náhrobku.

Interaktivní částí pro děti se v tento moment stala ‚šifra‘, která je schovaná na nápisu na náhrobku. Tato šifra je schovaná ve velkých písmenech, která jsou i římskými číslicemi. Pokud žáci tyto číslice sečtou (každá číslice je brána sama za sebe a nacházejí se tam pouze základní číslice jako jsou: I, V, X, L, C, D, M), vyjde jim letopočet, kdy byly ostatky Vladislava I. zasazeny do tohoto náhrobku. Je to tedy letopočet 1727.

Obrázek 11 - Nápis na náhrobku Vladislava I.

Děti si šifru vyfotily na své telefony a paní učitelka poznamenala, že tuto informaci předá paní učitelce matematiky a společně si to ve škole spočítají.

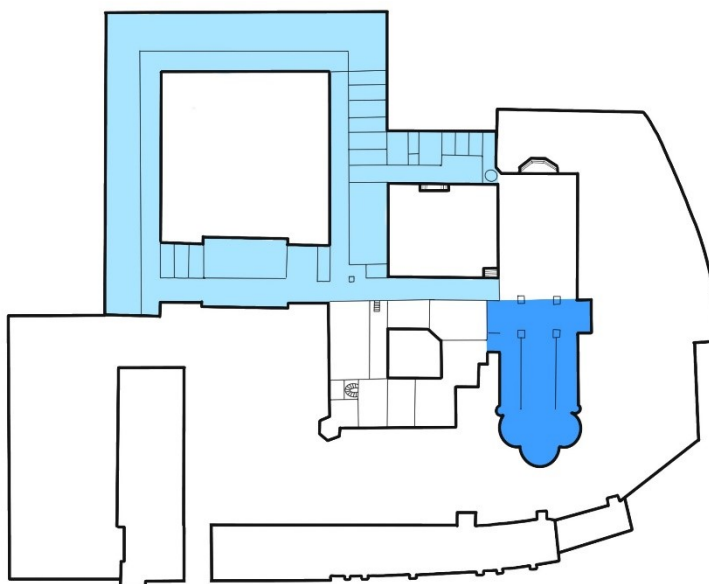
Průvodkyně si odvedla skupinu zpět do středu kostela a postavila si je na velkou osmicípou hvězdu, která se nachází na zemi. Účastníci při této cestě zpět do středu museli překonat jeden schod, který pomyslně odděluje část mnišskou od části kostela, která byla určena modlitbám prostého lidu. Opět průvodkyně zdůraznila, že se skupina do míst, která byla určena pouze pro řád, dostala pouze díky tomu, že je dnes klášter zrušen.

Na hvězdě si poté mohli povšimnout ošlapané kovové hvězdy uprostřed hvězdy velké. Ta se nachází na samém středu kostela a říká se, že právě tímto bodem prochází pozitivní energie. Účastníci se tak na této hvězdě vystřídali a zároveň se jim nad hlavou otevřel prostor kopule, která má v sobě fresku znázorňující Nanebevzetí Panny Marie. Panna Marie je pak vyobrazena v nejvyšším bodu kopule.

„Všiml si někdo velké zlaté koruny, která je zvenku kostela na kopuli? Napadá někoho, proč tomu tak je?“

Slečna č.1 zkusila odpovědět tak, že se klášter nacházel v královském městě, takže je to koruna královská. Není tomu tak. Průvodkyně touto otázkou uvedla výklad o této zlaté koruně, která se pomyslně nachází nad hlavou namalované Panny Marie. Santini ji takto symbolicky korunoval na královnu nebes. Zároveň je to koruna knížecí, protože tento klášter byl založen knížetem Vladislavem I. Tato část trvala deset minut.

Tímto prohlídka kláštera před workshopem končí a průvodkyně si účastníky převedla do místnosti, kde se konal workshop knižní vazby.

Obrázek 12 - Půdorys kláštera, Klauzura, Kostel

2.2 Workshop knižní vazby

Workshop knižní vazby se zaměřuje na autorskou vazbu knihy s otevřeným hřbetem. Otevřený hřbet byl zvolen proto, aby žáci měli na očích svou knihařskou práci, kterou odvedli v rámci sešívání knihy. Zároveň je tato vazba určena pro začátečníky s vázáním knih. Časové okno určené pro vazbu knihy s otevřeným hřbetem bylo stanoveno na dvě hodiny.

2.2.1 Průběh workshopu

Po absolvování prohlídky průvodkyně přivedla účastníky do místnosti bývalé klášterní kuchyně, která se nacházela pod místností zimního refektáře. Je nezbytné poskytnout zúčastněným čas na odpočinek a obnovení energie, proto průvodce zajistil prostory, kde si mohou odpočinout a navzájem se socializovat mimo rámec strukturované edukace.

Workshop bylo potřeba uvést informacemi, které se děti dozvěděly o knihvazačské tradici v klášteře a v životě Kiliána Hronna. Bylo tedy příhodné otevřít toto téma diskuzí, do které se děti zapojily a mohly tak aplikovat své nově nabyté znalosti. Průvodkyně otevřela diskusi větou „*Než začneme, ráda bych se vás zeptala, co jste si zapamatovali z prohlídky. Kdo mi řekne něco o mnichovi, který se věnoval knihvazačství?*“.

Chlapec odpověděl, že si pamatuje, že se jmenoval Kilián, jako jeho oblíbený fotbalista, ale že celé jméno si nepamatuje a že měl moc hezkou celu. Ostatní to moc pobavilo a odlehčilo to nervózní náladu, která panovala z nevědomosti, jak bude workshop probíhat. Od té doby byl workshop veden v uvolněném duchu. Průvodkyně chlapce pochválila a zopakovala, že celé jméno mnicha bylo Kilián Hronn a že na klášteře žil před a při jeho rušení.

„*A pamatujete si někdo nějakou pomůcku, kterou knihvazači používali? Zmiňovala jsem to ve fratérii, manuální dílně, u stolečku s knihvazačstvím.*“ Tato otázka už nebyla tak jednoduchá a děti se zdráhaly odpovědět. Nakonec se slečna č. 2 odhodlala a zmínila lis, navoskovanou nit, kůže a barevné papíry, co se lepily dopředu do knihy. Průvodkyně ocenila slečny snahu vyjmenovat co nejvíce pomůcek a materiálů a zopakovala předměty,

co se k vazbě knih používaly. Uvedla taky, že některé z těchto pomůcek budou mít možnost vyzkoušet při své vlastní vazbě knihy s otevřeným hřbetem.

Dalším krokem workshopu bylo instruování o bezpečnosti práce s ostrými předměty, jako je jehla, ořezový nůž nebo šídlo. Děti se tak naučily, že se reže vždy od těla a že si musí kontrolovat, kam strkají prsty, aby se neřízly nebo nepropíchny ruku šídlem nebo jehlou.

Průvodkyně nabídla paní učitelce možnost účastnit se workshopu. Ta však odmítla s tím, že práci přenechá dětem a bude především sledovat jejich pokrok. Tento přístup učitele může být někdy problematický, protože děti mohou vnímat nedostatečný zájem učitele o probíhající aktivitu. V rámci tohoto workshopu však nebyl zaznamenán negativní dopad tohoto rozhodnutí paní učitelky na jeho průběh. Děti nadále pracovaly s nadšením a přítomnosti paní učitelky si nevšimaly.

Tato část, která předcházela manuální části workshopu trvala deset minut a třicet tři vteřin.

Dětem byl rozdán materiál a pomůcky, které by mohly být potřeba při vazbě knihy s otevřeným hřbetem. Jednalo se tedy o několik papírů k tvorbě složek, dvě tvrdé papírové desky na obal knihy, barevné papíry na předsádky, pomocné proužky papíru, tužka, nůž, nitě, jehly, včelí vosk, šídla, knihařské lepidlo, štětce a pravítka.

Vazba knihy začíná vytvořením takzvaných složek. Děti tak byly instruovány, že každá složka musí být složena ze čtyř listů papíru, které následně přehnou napůl a zatíží mezi deskami. Tímto způsobem si děti procvičovaly přesnost jemné motoriky při ohýbání papíru. Bylo zajímavé pozorovat rozdíly v práci chlapce a dívek. Dívky pečlivě skládaly papíry tak, aby ohyby přesně seděly. Chlapec se také snažil, ale občas mu nějaká složka sklouzla, a tak nebyla dokonale rovná. Po chvíli si začal stěžovat, že jeho práce není dostatečně přesná na to, aby byla hezká. Průvodkyně/vedoucí workshopu ho ale ujistila, že to není zásadní problém, protože na konci lze stránky seříznout do formátu 148x210 mm. Děti totiž pracovaly s většími archy papíru, než bylo potřeba. Byly zvoleny právě proto, aby měly možnost dělat menší chyby, které se dají následně opravit. Tato část dětem zabrala osm minut a třicet vteřin.

Dalším krokem bylo vyznačení bodů na pomocných proužcích papíru. Děti si vyznačovaly body, kterými potom ve složkách bude procházet jehla při šití. Děti obdržely přesné rozměry pro vyměření těchto bodů. Na obou koncích proužků odměřily 1,5 cm a následně zbylý prostor rozdělily na intervaly po 3,6 cm. Při pozorování jejich práce s pravítky bylo zjištěno, že děti často nevolily nejpraktičtější postupy a místo toho si zvolily metody, které nejsou pro práci s pravítkem standardní. Například si rýsovaly body tak, že ruka držící pravítko jim překážela při přenášení bodů na papír. I přes asistenci průvodkyně, a dokonce i paní učitelky tento postup opakovaly i při dalším kroku výroby knihy, kdy přenášely body na přehyby složek. Vyměření pomocného proužku papíru trvalo dětem průměrně dvě minuty a osmnáct sekund, zatímco přenesení bodů na složky zabralo čtyři minuty a třináct sekund.

Při přenášení bodů na přehyby složek byla nejpresnější slečna č.1. Paní učitelka toto přičítala jejím vyvinutějším schopnostem při práci s pravítkem díky hojné účasti na matematických olympiádách. Chlapec zase dokončil přenášení bodů na složky jako první, ale některé body umístil nesprávně a musel je opravit, aby byly přesně zarovnané a výsledné šití nebylo příliš křivé.

Po přenesení bodů mohly děti začít sešívát listy a složky k sobě. Nejprve však musely vyznačené body proděravět šídlem, aby bylo šití jednodušší. V této fázi bylo nezbytné, aby průvodkyně kladla zvýšený důraz na bezpečnost práce. Šídlo je velmi ostré, a proto děti dostaly pod své papíry karton, aby nepoškodily stoly. Průvodkyně také zdůraznila: „Dávejte si hlavně pozor, aby byly papíry ve složkách přesně srovnané, aby díry nebyly křivé“. Slečna č. 2 se ozvala s problémem, že proděravěla díry křivě. Průvodkyně jí pomohla díry proděravět znovu a na správném místě. Tento úsek dětem trval patnáct minut a dvacet sedm vteřin.

Děti pracovaly v tichosti a efektivně, takže průvodkyně většinou pouze monitorovala jejich činnost a připravovala jehly, nitě a vosk pro další krok jejich práce. Následující část workshopu, kdy děti měřily, voskovaly a navlékaly nit na jehlu, byla pro ně velice zábavná. Fascinovalo je, že se nit potahuje včelím voskem, aby odpuzovala vlhkost od hřbetu knihy. Tento úkon jim zabral pět minut a padesát sekund.

Poté přišla na řadu samotná vazba knihy. Průvodkyně vysvětlila, že se kniha začíná šít od krajního otvoru a jehlou se prochází z vnější strany dovnitř. Děti musely prošít složku tak, aby jednotlivé listy papíru držely pohromadě. Při posledním průchodu jehlou skrz složku bylo třeba přidat další složku. Tento postup se opakoval i při sešívání druhé složky, tentokrát v opačném směru, aby se složky pevně spojily.

Průvodkyně zmínila, že pro začátečníky je vhodnější jednoduchý styl šití, i když je možné použít i zdobený styl. Na konci šití druhé složky bylo třeba svázat nit, která vyčnívala z konce druhé složky, s nití vyčnívající z první složky na počátku šití. K tomu děti udělaly dva uzly. Poté mohly přidat další složku. Na konci šití každé složky bylo nutné přivázat složku k té předchozí, což děti zvládly jednodušším způsobem, kdy jehlu podstrčily pod krajním švem předchozí složky. Tento postup opakovaly s každou další složkou a na konci opět udělaly dva uzly, aby se vazba neuvolnila. Průvodkyně celou dobu dbala na to, aby žáci nezapomínali nit utahovat a aby svazek nebyl příliš volný. Toto byla nejdellší část z celého workshopu, která trvala dvacet devět minut a třináct vteřin.

Děti při této části měly problém s tím, že se jim často vyvlékala nit z jehly. Konkrétně chlapci se nit vyvlékla třikrát a slečně č.2 dvakrát. Slečna č.1 si nit zavázala na 3 uzly, což znamenalo, že se ji nit sice nevyvlékala, ale měla větší problém s provléknutím nitě skrz předem vyrobenou dírou. Chlapec a dívka č.2 tak strávili čas navíc opětovným navlíkáním nitě. Dalším zdržením bylo dodatečné dotahování jednotlivých švů, které se jim buď postupně uvolnili nebo je dostatečně neutahovali. V neposlední řadě se stávalo to, že si slečna č.1 nechtěně prošla nit, když se vracela do prošité dírky, protože zapomněla jehlu provlíknout skrze jednu vrstvu papíru. Průvodkyně poskytla pomoc s přestřížením nitě a opravou této chyby. Slečna působila vystrašeně, protože si myslela, že si zničila knížku. Nit však šla znovu jednoduše navázat a dívka dále pokračovala v šití.

Následný krok byla práce s knihařským lepidlem. Děti si vybraly nejmenší štětec a pečlivě potřely hřbet svazku tak, aby se lepidlo dostalo do všech skulin mezi nití a papírem a mezi jednotlivými složkami. Zde nastal jediný problém a to ten, že chlapec nanesl moc lepidla, takže musel svazek otírat a spotřebovalo se tak víc lepidla, než bylo potřeba. Zároveň dal také zatížený svazek uschnout tak, že se mu přilepil ke kartonu, takže se mu krajní složka trochu natrhla. Průvodkyně mu vysvětlila, že to v tento moment tolik nevádí,

protože se krajní stránky knihy přelepí předsádkami, a nakonec to nebude vidět, ale že se mu tato situace nemůže znovu stát právě s předsádkami nebo s tvrdými deskami. Časové okno, potřebné pro tento úkon bylo dlouhé pět minut a šest vteřin. S knihou se dále nemohlo pracovat, dokud lepidlo nezaschlo a nezprůhlednělo, což trvá většinou šest až sedm minut. V mezičase děti umyly štětce, aby na nich nezaschlo lepidlo a měly chvíli času se pobavit a odpočinout si od práce.

Další etapou bylo lepení předsádek. Děti si zvolily barvu, která se jim líbila nejvíce a papír přehnuly napůl stejně jako to udělaly s papíry do složek. Průvodkyně dětem doporučila, aby si vybraly na nanášení lepidla buď váleček nebo větší štětec. Všechny děti zvolily štětec. Dále pak nanesly lepidlo na předsádky a ujistily se, že předsádky lepí přesně a rovně. Slečna č.1 a chlapec přilepili předsádky trochu nakřivo, ale to opět nevadilo, protože jak již bylo zmíněno, pracovali s papíry většího formátu, aby mohly být knihy následně ořezány. Tato chyba se tak schová. Slečna č. 2 nechtěně nalepila předsádku tak, že se otevírala na opačnou stranu, a tak bylo nutné předsádku opatrně sejmout a nalepit znovu. Slečně se to povedlo, aniž by se jakýkoliv papír natrhnul. Toto trvalo šest minut a tři vteřiny.

Stejný postup lepení se prakticoval i při lepení tvrdých desek. Děti měly na výběr, zda desky nalepí přímo ke hřbetu, nebo je odsadí tak, aby se ukázala barva předsádky. Všichni si tak vybrali možnost, ve které jim vykukovala předsádka a měli tak barevnější knihu. Tato část workshopu trvala osm minut.

Posledním detailem výroby knihy bylo ořezání stránek do rozměru 148x210 mm. Pro tento krok se rozhodl pouze chlapec, protože měl některé papíry ve složkách složené křivě a taktéž měl křivě nalepenou předsádku. Průvodkyně mu opět připomněla pravidla bezpečnosti práce s nožem a on tak knihu ořezal. Tento krok mu trval třináct minut a čtyřicet vteřin.

Návrh aktivity pro navazující práci ve výuce

Pokrčující aktivitou, která byla zvolena pro účel této dílny je tvorba linorytu a následný tisk z výšky. Děti si tak mohou vytvořit například iniciálu nebo vlastní erb. Obojí se na přebalu knih často nacházelo. Mohou rovněž zvolit cestu naprosté originality a vytvořit svůj vlastní obrázek, který na přebal natisknou.

Děti si načrtnou obrázek na lino a dále s různými velikostmi rydel odryjí části, které nechtějí, aby byly vytisknuté. Děti se tak naučí plánovat kroky své tvorby, protože pracují s negativním prostorem linorytu.

Dalším krokem je aplikace tiskařské barvy válečkem na vyryté lino. Pokud by byl ve škole k dispozici lis na tisk, poskytlo by to dětem autentický zážitek z tisku. Pokud tomu tak není, linoryt se dá na obálku knihy přenést i pomocí lisu ručního.

2.2.2 Výsledek workshopu

Tento knihvazačský workshop může být vyhodnocen jako úspěšný. Všechny děti totiž vytvořily svou vlastní knihu dle techniky vazby knihy s otevřeným hřbetem. V průběhu nastaly drobnější komplikace, které ale nijak neovlivnily kontinuitu jejich práce. Zároveň se děti seznámily s celým procesem tvorby, a tak si prožily alespoň malý zlomek ze života mnicha Kiliána Hronna, jež obýval klášter v dobách před zrušením kláštera i právě při jeho zrušení. Průvodkyně poskytovala potřebnou pomoc a rady, čímž zajistila hladký průběh celého tvůrčího procesu. Děti se aktivně zapojovaly a projevovaly zájem o všechny části tohoto procesu.

Práce jednotlivých žáků

- **Slečna č. 1:** Prokázala pečlivost a trpělivost při skládání papíru a měření bodů na prouzcích. Slečna měla velkou chuť k práci a bylo vidět, že si knihu jakožto artefakt ráda odnese domů a je na svou odvedenou práci pyšná. I přes drobné problémy s prošitím nitě ukázala, ukázala, že má dobře rozvinuté jemné motorické dovednosti.
- **Slečna č. 2:** Přes počáteční nejistotu se ukázala jako velmi schopná a pečlivá. Dokázala se vypořádat s křivě proděravěnými dírami a chybně nalepenou předsádkou, což ukazovalo její schopnost neztrácet hlavu, zachovat klid a rychle se přizpůsobit novým situacím.
- **Chlapec:** Pracoval rychle a s nadšením, ale měl tendenci dělat chyby kvůli svému spěchu. Musel opravovat nesprávně umístěné body a nadbytečné lepidlo. I přes tyto

chyby se i jemu podařilo úspěšně dokončit svou knihu. Proces ořezávání stránek způsobil, že knihu dokončil později než ostatní. ořezávání

Časové trvání celého workshopu

Celková délka workshopu byla přibližně jedna hodina a padesát minut, během nichž se děti seznámily s různými aspekty knižního vazačství včetně bezpečnosti práce, měření a značení, šití, voskování nitě, lepení, řezání a finálních úprav. Pro účely workshopu byly předem vyhrazeny dvě hodiny čistého času. Predikce rychlosti práce dětí tak byla správná. Pokud by skupina jevila zájem a měla časovou kapacitu pro komplexnější propracování knihy, časový limit by měl být navýšený nejméně o hodinu. Bylo by tak možné stihnout ozdobení obálky knihy tiskem z výšky pomocí linorytu nebo tvorbu vlastních předsádek (mramorovaného papíru).

2.2.3 Závěrečná reflexe

Velice důležitou částí celého edukačního programu je závěrečná reflexe. Na konci dílny si průvodkyně svolala děti k sobě a posadila si je do kroužku. Průvodkyně dětem pokládala otázky, které měla předem připravené. Dětem bylo řečeno, ať na otázky odpovídají postupně po směru hodinových ručiček.

- Co jste si z tohoto dopoledne odnesli? Můžete zmínit informace, co si pamatujete z prohlídky nebo největší zážitky z celého programu včetně knihvazačského workshopu.
  - **Slečna č.1:** Nejvíc mě překvapila ta kamera, skrz kterou jsme koukali na kostel. Taky mě asi nejvíc bavilo vázat knížku, protože jsem to nikdy nedělala a nevěděla jsem, že to může být takhle jednoduchý.
  - **Slečna č.2:** Mě zase bavilo, když jsme seděli v lavicích a zkoušeli jsme, jak se zvedají sedátka. A taky ta knížka no. Alespoň budu mít do čeho teď kreslit.
  - **Chlapec:** Jo za mě to je taky určitě ta knížka, ale štve mě, že to mám takový oštěchtaný. Jinak z prohlídky mě nejvíc asi bavilo chození po těch dlouhých chodbách. Se divím, že se tu mniši neztratili.

- Myslíš si, že máš představu, jaký byl život mnicha v tomto klášteře? Dokážeš mi říct alespoň jeden fakt o dni mnicha?
  - **Slečna č.1:** Tak mniši to měli hodně náročný, protože se furt museli modlit, a to by mě fakt nebavilo. Taky si pamatuju, že měli moc hezky vybavený celý.
  - **Slečna č.2:** Já si pamatuju, že museli sedmkrát za den do kostela a že měli nepohodlný ty sedačky. Jo a taky to, že museli být potichu.
  - **Chlapec:** Mně asi nejvíc fascinovalo to, že nemohli mluvit u jídla a museli poslouchat... toho... jednoho mnicha, co jim četl. To bych nedal. Já si rád při jídle povídám nebo koukám na videa.
- Pamatuješ si nějakého architekta, který se podílel na stavbě této podílel?
  - **Slečna č.1:** Ty jo, no, tak to nevím.
  - **Slečna č.2:** Já si jenom pamatuju, že ten, co navrhl kostel začínal na „S“ a znělo to tak italsky.
  - **Chlapec:** Taky mam v hlavě jenom to S. Nevím.
- Dokážete mi říct, jaké řemesla se v tomto klášteře praktikovala?
  - **Slečna č.1:** No tak to bylo knihvazačství, tvorba map a bylinkářství.
  - **Slečna č.2:** Ještě ta, astrologie.
  - **Chlapec:** Není to astronomie? Já nevím. Vim, že jedno je o těch znameních a druhý o hvězdách.
- Vyhovovala ti délka tohoto edukačního programu? Myslíš si, že by měl být tento edukační program kratší, delší nebo stejně dlouhý?
  - **Slečna č.1:** Jo, já myslím, že to bylo ideální takhle. Možná bych trochu zkrátila tu prohlídku, ale to by zase asi nedávalo smysl, kdyby se něco vypustilo. Takže mi to asi vyhovovalo.
  - **Slečna č.2:** Já si taky myslím, že to takhle bylo ok. Ani jsem se nenudila a ani mi nepřišlo, že to bylo moc krátký.
  - **Chlapec:** Já bych zřejmě potřeboval víc času na to řezání, ale ten jsem dostal, takže za mě taky v pohodě.

- Chybělo ti něco v tomto edukačním programu? Můžou to být informace, o kterých jste se chtěli dozvědět nebo pomůcky k využití při dílně nebo přístup průvodkyně.
  - **Slečna č.1:** Mně nic nechybělo. Myslím, že jsme všechny pomůcky dostali a myslím, že jste byla super. Občas i vtipná (úsměv)
  - **Slečna č.2:** Myslím, že všechny informace jsme dostali, pomůcky taky a vy jste byla taky fajn.
  - **Chlapec:** Já souhlasím s holkama. Bylo to super.
- Užili jste si toto dopoledne?
  - **Slečna č.1:** Jasný. Já jsem fakt ráda, že mam tu knížku. Jsem úplně pyšná, že jsem to dala a vypadá to i docela dobře.
  - **Slečna č.2:** Za mě úplně 100%
  - **Chlapec:** Jo, tak určitě to bylo zajímavý. To jo.

Celkově lze říci, že edukační program splnil své cíle. Děti se dozvěděly nové informace, zažily praktické ukázky a zúčastnily se kreativní činnosti, která jim přiblížila život v klášteře a historické kontexty. Otázka na jména architektů, kteří se angažovali na klášteře, byla pro děti náročná a ani jeden na ni nebyl schopen odpovědět. V dalším opakování tohoto edukačního programu by se tak měl klást větší důraz na tyto architektky.

Nakonec všechny děti potvrdily, že si dopoledne užily. Slečna č.1 byla pyšná na svou knihu, slečna č.2 byla celkově spokojená a chlapec uznal, že program byl zajímavý. Program byl pro děti přínosný a zábavný, což potvrzuje, že splnil své vzdělávací cíle.

Dosažené cíle

Děti dosáhly několika klíčových cílů:

- Seznámily se s knihvazačskou tradicí: Dozvěděly se o historii a významu knižního vazačství v kontextu klášterního života.
- Osvojily si základní techniky: Naučily se, jak správně skládat papír, měřit a značit body, voskovat nit, šít složky dohromady a lepit předsádky a desky.
- Rozvinuly své jemné motorické dovednosti: Přesné skládání, měření a šití přispěly k rozvoji jejich jemné motoriky a trpělivosti.

- Pracovaly bezpečně: Díky důrazu na bezpečnost se naučily správně zacházet s ostrými nástroji a lepidlem.

Celkově byl workshop velmi přínosný a děti si z něj odnesly nejen nové dovednosti, ale i radost z tvorby a osobního úspěchu. Jejich přístup k workshopu naznačoval, že je práce bavila a že jsou na své výtvary značně hrdí.

Finální podoba svázaných knih

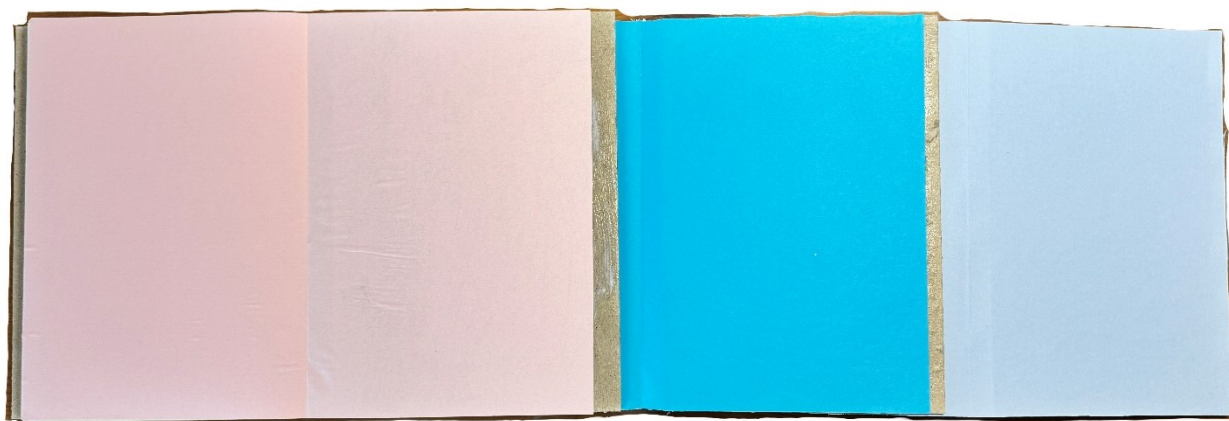

Obrázek 13 - Tři knihy

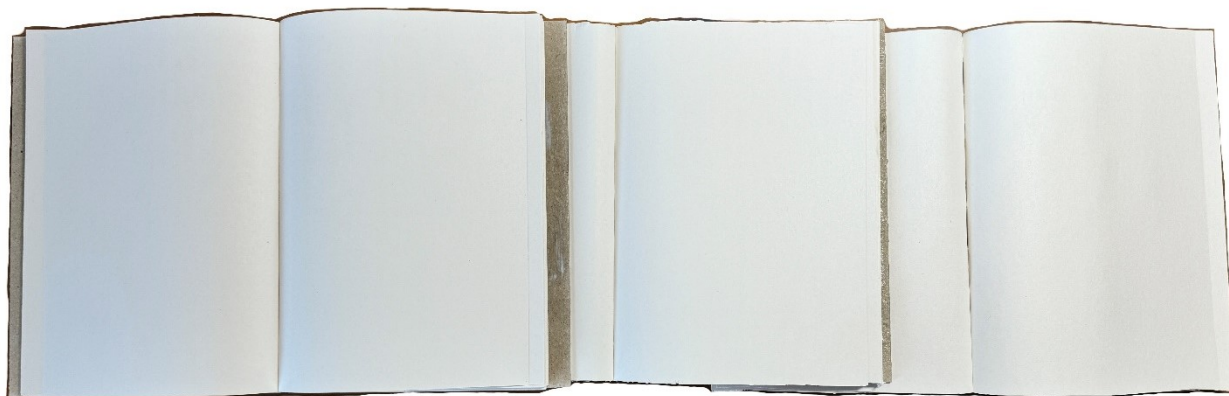

Obrázek 14 - Tři knihy, hřbet

Obrázek 15 - Tři knihy, předsádky

Obrázek 16 - Tři knihy, vnitřek knih

Obrázek 17 - Kniha, Chlapec, oříznutí

Závěr

Tato práce se zabývala návrhem edukačního programu pro klášter Kladruby. Vytyčila didaktické cíle jak pro historickou část edukace, tak i pro část dílny. Všechny tyto cíle byly naplněny. K tomuto jsem dospěla porovnáním vytyčených cílů před začátkem edukace a pozorováním událostí a situací během ní.

Průvodkyně před začátkem prohlídky vytyčila pravidla chování v rámci památkového objektu. Účastníci se chovali k památce s respektem a je možné konstatovat, že obsah edukačního programu zvýšil jejich povědomí o důležitosti ochrany této památky.

Průvodkyně účastníky seznámila s prací a řemesli mnichů v řádu a donutila je tak zamyslet se nad pravidly, které jsou sepsány v Řeholi svatého Benedikta. Domnívám se tak, že došlo k vnitřnímu osvojení kulturních konceptů a blízkému seznámení zúčastněných se životem benediktinských mnichů v řádu.

Zároveň se naplnil i cíl zvýšení kulturní gramotnosti zúčastněných, a to díky rozšíření jejich historických znalostí jak o kláštere v Kladrubech, tak i o mnišských řádech a svatých. Dozvěděli se o významnosti místního kláštera pro jeho okolí.

Děti měly možnost si na vlastní kůži vyzkoušet, co obnášela práce knihvazače Kiliána Hronna. V tomto workshopu uplatňovaly svou kreativitu a zároveň úspěšně dodržovaly postupy potřebné pro vazbu knihy. Výsledkem dílny tak byla kniha s otevřeným hřbetem, kterou si mohly následně odnést domů.

V rámci dvojstupňového modelu edukace byla navržena pokračující aktivita, kterou paní učitelka mohla aplikovat v rámci další výuky výtvarné výchovy.

Děti zároveň splnily jednotlivé očekávané výstupy. Dokázaly popsat život mnicha v klášteře v jednoduchých bodech, vyjmenovaly, kterým řemeslům se věnovali. Zároveň při závěrečné reflexi zahrnuly do svých odpovědí prostory kláštera, které navštívily.

V rámci workshopu děti zvládly nejen dodržet postup vazby knihy, ale i uplatnit svou kreativitu. Bezpečně pracovaly s pomůckami a dokončili knihvazačskou práci.

Edukační program je tedy hodnocen jakožto úspěšný ve všech svých aspektech. Vytyčená časová dotace byla předem správně odhadnuta, ale pokud by se mělo aplikovat více autorské kreativity v rámci workshopu, tato dotace by se musela zvednout.

Seznam použitých informačních zdrojů

CHARVÁTOVÁ, Kateřina, Martina INDROVÁ a Hana HAVLŮJOVÁ. *Památky nás baví* 2. Praha: Národní památkový ústav, 2015. ISBN 975-80-905631-7-9.

FULKOVÁ, Marie, Lucie JAKUBCOVÁ, Leonora KITZBERGEROVÁ a Vladimíra SEHNALÍKOVÁ. *Galerijní a muzejní edukace 2: vzdělávací programy Uměleckoprůmyslového musea v Praze a Galerie Rudolfinum v ..* V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-700-7.

FULKOVÁ, Marie, Lucie JAKUBCOVÁ HAJDUŠKOVÁ a Vladimíra SEHNALÍKOVÁ. *Metodika I.: Metodika realizace vzdělávacího galerijního/muzejního programu (pro předškolní vzdělávání)*. Praha, 2013. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta Uměleckoprůmyslové museum v Praze Galerie Rudolfinum v Praze.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY (MŠMT). *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. 2023 [cit. 2024-06-01]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wpcontent/uploads/2023/07/RVP_ZV_2023_cista_verze.pdf

COPELAND, Tim, *A Teacher's Guide to Geography and the Historic Environment*, London 1993.

KREMER, Vojtěch. Klášter kladrubský v době svého největšího rozkvětu. In: Sborník okresního muzea v Tachově 1987/22. Tachov: Okresní muzeum v Tachově, 1987, s. 1- 7.

ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*. V Domažlicích: pro Město Kladruby vydal Zdeněk Procházka, Nakladatelství Českého lesa, 2015. 407 s. ISBN 978-80-87316-61-0.

ČECHURA, Jiří. *Kladrubský klášter v pověstech, legendách a vyprávěních*. 2., upr. vyd. V Domažlicích: Pro město Kladruby vydalo Nakladatelství Českého lesa, 2012. 183 s. ISBN 978-80-87316-24-5.

NOVÁČEK, Karel et al. *Kladrubský klášter 1115-1421: osídlení, architektura, artefakty*. Vyd. 1. V Plzni: Fakulta filozofická Západočeské univerzity, 2010. 373 s., [32] s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-87271-18-6.

- HORYNA, Mojmir. Státní památkový objekt klášter Kladruby. Plzeň: Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody, 1983. Nestr.
- HORYNA, Mojmir. Jan Blažej Santini-Aichel. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 1998. 487 s. ISBN 80-7184-664-3.
- KOTRBA, Viktor. Česká barokní gotika: dílo Jana Santiniho-Aichla. Vyd. 1. Praha: Academia, 1976. 196 s., 80 s. obr. příl. (čb.). KRČEK, Jakub. Rušení klášterů na Plzeňsku: Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem. Vyd. 1. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2013. 193 s. ISBN 978-80-261-0250-2. 40
- FOLTÝN, Dušan et al. Otevři zahradu rajskou: Benediktini v srdci Evropy 800-1300. V Praze: Národní galerie ve spolupráci s Filosofickým ústavem AV ČR v Praze, 2014. 491 s. ISBN 978-80-7035-550-3.
- HYNČÍK, Václav. Baroko = Baroque = Barock. Vydání první. Plzeň: Agentura David a Jakub s.r.o., 2015. 232 nečíslovaných stran. ISBN 978-80-260-9120-2.
- KRČEK, Jakub. Rušení klášterů na Plzeňsku: Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem. Vyd. 1. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2013. 193 s. ISBN 978-80-261-0250-2. 40
- BENEŠOVÁ, I.M. Umělecká knižní vazba. Restaurovaniknih.cz [online]. [cit. 2024-06-01]. Dostupné z: <https://www.restaurovaniknih.cz/umelecka-knizni-vazba.html>
- SV. BENEDIKT, Řehole Benediktova. Benediktinské arcipactví sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 1998. ISBN 80-238-2676-X.
- ŠIDLOVSKÝ, E. a O. PRAEM. Svět liturgie: Slovník základní církevní terminologie. Praha: Klášter premonstrátů na Strahově v nakladatelství Fénix, 1991. ISBN 80-85245-12-4
- REMEŠOVÁ, Věra. Ikonografie a atributy svatých. Praha 1, Spálená: Zvon, české katolické nakladatelství, 1991.
- HALL, James. Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění. Praha: Mladá Fronta, 1991. ISBN 80-204-0205-5.
- KAMPER, Jaroslav a WIRTH, Zdeněk. Kladruby (Kladrau, Cladrone, Cladruba) - Klášter benediktinský s kostelem Nanebevzetí P. Marie. In: Soupis památek, 30. Politický okres

stříbrský, 1908, s. 102-136. 9.3 Studie ve sborníku

Seznam obrázků

Obrázek 1- Ukázka nárožnic, Knihovna Kláštera v Teplé	28
Obrázek 2- Půdorys kláštera, Prelatura	33
Obrázek 3 - Půdorys kláštera, Klauzura, Ambitová chodba.....	34
Obrázek 4 - Půdorys kláštera, Klauzura, Zimní refektář	36
Obrázek 5 - Půdorys kláštera, Klauzura, Ambitová chodba, Prostor před celami	37
Obrázek 6 - Půdorys kláštera, Klauzura, Vzorová mnišská cela.....	39
Obrázek 7 - Půdorys kláštera, Klauzura, Tři mnišské cely	41
Obrázek 8 - Půdorys kláštera, Klauzura, Fraterie.....	44
Obrázek 9 - Půdorys kláštera, Klauzura, Noviciát	45
Obrázek 10 - Půdorys kláštera, Klauzura, Rajský dvůr.....	47
Obrázek 11 - Nápis na náhrobku Vladislava I.....	50
Obrázek 12 - Půdorys kláštera, Klauzura, Kostel.....	51
Obrázek 13 - Tři knihy	62
Obrázek 14 - Tři knihy, hřbet	63
Obrázek 16 - Tři knihy, předsádky	64
Obrázek 15 - Tři knihy, vnitřek knih.....	64
Obrázek 17 - Kniha, Chlapec, oříznutí	65